ANTONII GOueani pro Aristotele respõsio, aduersus Petri Rami calũnias, ad Iacobum Spifamium Gymnasij Parisieñ. Cancellarium.

PARISIIS

Apud Simonem Colinæum.

1543

IACOBO SPIFAMIO REGIO
Conſiliario, & Gymnaſij Pariſienſis
Cancellario, Antonius
Goueanus
S. P. D.

COntẽtionis huius, quã vel pro Ariſtotele, quẽ vt cæteros omnes bonarũ artium ſcriptores, cognitum diligenter habes, vel pro vtilitate Gymnaſij huius Pariſiẽſis, cuius tua ſumma cura eſt, aduerſus Petrum Ramum ſuſcepi, arbiter ſumi melior quàm tu nemo poteſt. Si enim autoritas in eo quæritur, cuius exquiritur iudicium, ſumma tua eſt amplitudo, ſi in ſtatuendo æquitas, tua eſt ſingularis, ſi cauſæ intelligentia, tu philoſophiam, de qua noſtra hæc eſt cõtentio, adoleſcens primũ vniuerſam perdidiciſti, annos deinde permultos ſumma cum laude & hominum admiratione docuiſti, princépſque in hoc gymnaſium, vetere profligata barbarie, veriſſimũ philoſophandi genus induxiſti.

Neque verò erit quiſquam, qui quod tu in cauſa tam dilucida ſtatueris, non approbet, cum ſciamus omnes in maximis & difficilimis cõtrouerſijs diiudicãdis quam cognita tua ſit, ſpectatáq; ſapientia. Quæ ſi aduerſario fortè ſuſpecta erit, neq; tam intelligente diſceptatore & iudice vti volet, tum abs te pro ſingulari tuo erga literas ſtudio, ſummáq; in omnes humanitate petam Cancellarie ſapientiſſime, vt in contentione hac literaria adeſſe mihi aduocatus velis: ne ad iuſtiſſimam cauſam defendendam nudus ab hominum præſidijs videar acceſſiſſe.

Vale Lutetiæ Pariſiorum. v. Cal. Decẽb.

ANTONII GOVEANI PRO ARIstotele responsio aduersus Petri Rami calumnias.

NOn minorem meo quidẽ iudicio laudem esses assecutus Petre Rame, si Aristotelẽ laudare, quàm calumniari maluisses. Verùm quando tibi alia mẽs, aliud iudicium fuit, tibique concedi oportere existimasti, si in eum debacchare à quo non poteras negare te didicisse, irasci mihi iure non potes qui à te nihil didici, nulláque tibi verecundia sum obstrictus, si pro Aristotele quem amo, quem admiror, cui debere plurimum volo, tuis calumnijs respondeo: præsertim cum linguæ tuæ procacitatem imitaturus non sim. Ac ne tibi à me non satis responsum esse dicas, singulas optimi tui libri persequar sententias, vt facilius homines intelligant quanti tuum de optimo autore iudiciũ fieri cõueniat, qui in tuis ipse scriptis tã nihil adhibeas iudicij. Exordiũ igitur ducis à duobus illis eorum generibus qui se ad Dialecticæ studiũ contulerunt: vni, inquis, veritatem ipsam inuestigarunt, & in ea sese vtiliter exercuerunt, alteri vnam autoritatem sequuti ad aliorum iudicia suum accommodauerunt, exercitationis vtilitate contempta.

Quid Aristotelem Rame, in ijs ne, an verò in illis numeras? In ea philosophiæ parte quæ de ratione est eũ vides desudasse, quàm bene operam collocarit, aut quantum verò nos iuuerit, nunc non disputo, ad hoc certe studium animum appulit & applicauit. Hunc si in quærenda & exercenda veritate fuisse vis, non potest à me, qui eum aduersus te defendo, magis propriè laudari. Sin tam misero ingenio Aristoteles fuit, vt ab aliorum autoritate nulla vnquam in re discedere ausus sit, cedo cuius? Platonis sui doctoris arbitror te responsurum: nullum enim habes alium quem possis nominare. Primum igitur si ita maximè esset quemadmodũ dicis, si Platonis tanta apud eum autoritas fuit, diuinũ tamen philosophum, perfectum vt tu vis, neque valde repugnante me, dialecticum, doctorẽ discipulus sequutus est. Tum verò cũ Platonẽ in isto tuo libro tam sæpe, & tam valde, nunquam tamen satis, laudes, non video qui eum sequutus perpetuo sit, quomodo abs te satis cõstanter dãnari possit. Verũ ita non est: nã admirabili ingenij vi & vbertate cum esset Aristoteles, & inuenit per se præclarè multa, de quibus ne cogitarat quidem Plato, & à magistro non vna in re, quod te audisse puto, dissensit: grauissimè autẽ in illa de Ideis nobili & vexata quæstione. Tertium igitur tibi eorum faciundum genus fuit, qui se Dialecticæ studio dediderũt, ne Aristotelẽ

ab eo numero excluderes, in quo princeps à te debuit collocari. Incommodè, ita me Di ament, incommodè inquam, ne dicam stultè, in isto tuo libro exorsus es. Vide enim quàm variè in ipso statim limine offendis: diuisionem primum mancam adfers, in quo eius artis quam nos docere vis, oblitus videris: tum ne Latinis quidem verbis pessimam fucare sententiam potuisti. Apud quē enim bonū Latinitatis magistrū LABORIOSE positū pro DILIGENTER legisti? Aliter ac tu multo M. Tullius in oratione pro Roscio Comœdo dixit, Quo quisque est ingeniosior, hoc docet iracundius & laboriosius. Aliter ipso laboriosi nomine vsus idē Tullius est libro de finibus primo, cū Cn. Octauium qui articulorū maximis doloribus cruciabatur, hominē appellauit laboriosissimum: & in Oratione pro M. Cælio, cum iudices laboriosos dixit, quibus ne in communi quidem otio liceret esse otiosis. Terentius ipse, cuius fabellæ propter elegantiam scriptæ à Lælio creduntur, laboris nomine paulo aliter vsus in Andria est, atque tu nunc aduerbio. Eius labore, inquit, & dolore gnato vt medicarer tuo. Verùm pergamus, inueniemus cætera fortasse meliora. Artis dialecticæ inuentionem ad Prometheum philosophum antiquissimum refers, vterisq; ad eam rem Platonis testimonio, sanè id quidem grauiter: vtinámque semper ita faceres: magis essent testata quæ scribis. Verū

quid erat opus tam veterem à te proferri memoriã? An id eo facis vt ijs qui te ignorant persuadeas alios te habuisse doctores præter Aristotelẽ vnde artẽ istã discere potueris? cuius ĩ præclara illa dialectica nihil ostẽdi potest nõ aut surreptũ si negas, aut desumptũ si cõfiteris, à Cæsario, Hegẽdorphino, Titelmano, Melãchthone, quos ego viros honoris nõ cõtumeliæ causa nomino. Quin ne nostrum quidem de CONCLVSIONIBVS libellũ si verũ fateri vis, neglexisti. Quæ malum Rame barbara ista ingratitudo est nolle fateri per quos profeceris? An causa vlla est cur ab Aristotele didicisse pudere quẽquam debeat, nisi eum pœniteat quantum didicerit? Secũdum Prometheum Zenone Eleate antiquiorem Dialecticæ autorem nullũ habes: qua in re testimonio vteris Aristotelis: quod in eo opere fieri minimè conuenit, in quo veritatis hostis & impostor Aristoteles vocetur. Quid enim stultius dici potest, quàm postulare te à nobis vt Aristoteli credamus, qui ei nihil te dicas credere? Ad Platonem longo sanè interuallo venis: cui Dialecticã plus quàm superioribus debere eo nomine vis, quòd eam nouis perpetuo laudibus afficiat, reginámq; omnium artium & imperatricem vocet. Quid si à superioribus & inuenta & literis mandata est, à Platone verò laudata modò? an Platoni tamen plus quàm superioribus debebit Dialectica? O scriptorem prudentem!

Quin ne illud quidem intelligis quam Plato Dialecticam principem faciat artium omnium & scientiarum.non enim disputatricem hanc facultatem in tantum honorem ponit,sed eam scientiam quã & sapientiam & Theologiam possumus appellare:de qua plura suo loco posterius dicam,cum ad tua in eam sciẽtiam conuitia respondebo. Neque vero quod sequitur dictũ maiore à te prudentia est, vsque ad Platonem verã & incorruptam permãsisse Dialecticam: inde turbari & corrumpi cœptam esse. Videris enim mihi ignorare tum incipere demum labi res & corrumpi, vbi maturitatem quandam suam assequutæ sunt, & ad summum perfectionis gradum peruenerũt:in quo res nulla stare diu potest. Quare cum à Platone perfecta hæc ars absolutáque non sit, vixque etiam tum ad suam, vt ita dicam, adolescentiam peruenisset, quomodo tam ante tempus,ante penè quàm nata esset,labi & corrumpi cœpit? At verò neque sententijs meliora tua verba sunt. Vnde enim illud tã ἄκυρον, HACTENVS pro ADHVC? De tempore hactenus non dicitur, de re dicitur. Non possum certe risum abstinere,cum te video barbaram linguæ fœditatem Aristoteleis nostri temporis obijcere, quam in te non potes excusare. Neque id tamen dico,quia me putem quod proprium ciuis Romani est,consecutum, bene Latinè vt loquar:non si quid tibi non tribuo, id

mihi continuo assumo. Sed hæc omitto: innumerabilia enim sunt: & mihi non tam propositum est docere Latinè te malè loqui, quàm malè nō de Aristotelis modò commentarijs, verùm de literis omnino sentire. Corrumpi igitur post Platonē cœpta est Dialectica. à quo tandem? ab Aristotele inquis: hoc est, ab eo quem tu viuum confiteris morem inuestigandæ veritatis antiquum retinuisse, & eius vtilitatem proposita perpetuæ disputationis exercitatione vberiorē reddidisse. Tua hæc verba sunt, pro meis non vtor: nunquam mihi in mētem veniet genus istud scribendi inuidere tibi. Primum igitur quo ore ab Aristotele corruptam esse dialecticam dicere audes? an quo soles à te dicere restitutam? Tum verò quando corrupit? Viuus ais, & inuestigandæ & exercendæ veritatis morem retinuit. Quando ergo nisi post mortem corrupisse Dialecticam potuit Aristoteles? Simul & illud imperitè & inscienter, quòd Aristotelis in exercenda iuuentute consuetudinem antiquam dicis, cum M Tullius in Oratore ab Aristotele scribat institutam. Ac ne forte Ciceronis me autoritatem putes ementiri, ipsius verba apponam, Dicetur autem inquit, nō Peripateticorum more: est enim illorum exercitatio elegans iam inde ab Aristotele constituta, sed aliquanto neruosius. Quæ exercitatio cuiusmodi fuerit, scribit idem Tullius eodem volumine, & libro quinto de

finibus ijs verbis, Ab Aristotele&que; principe de singulis rebus in vtramque partem dicendi exercitatio est instituta, vt non contra omnia, sicut Arcesilas, & tamen vt in omnibus rebus quicquid ex vtraque parte dici posset, exprimeret. Mortuus igitur Aristoteles, Rame, disserendi rationem corrupit, perturbauit: facile id à te dici patior: quæ ab Aristotele post mortem scripta sunt, non legi, non defendo: viuus quæ scripsit quæ tu fortasse non legisti, ea defendo. Verum video quid dicere volueris, non mortuum, sed in libris Aristotelem dialecticam perturbasse. Quo tandem modo? an quia pro veris falsa tradiderit, an quia veritatem obscuritate aliqua inuoluerit? Si pro veris falsa tradidit, nullius iudicij Ciceronem fuisse dicamus, qui suum Oratorem Aristotelis dialectica institui voluerit, & initio Topicorum ad Trebatium, postquam rationem omnem disserendi in partes duas tribuit, vtriusque principem fecerit Aristotelem. Sin eius tibi obscuritas modo non probatur, nō sat iusta & vera ea causa est, cur impostorē appelles: nisi fortè circūueniri te ab eo putas quem non intelligis. Neque tamen causa vlla est, cur doleas, aut verò mirere non intelligi à te Aristotelem, quin magis tibi mirum videri debeat, si intelligas. Tute enim optimè scis nunc nuper ad illius te lectionem animum adiunxisse, græcæ linguæ ignarum prorsus ac rudem: vtrunque hoc

verum est: nullam tibi facio iniuriam: tum facerem, si quæ in te sunt, non modò tibi detraherem, sed verbis vel obscurare niterer, vel eleuare. Nullis igitur Græcarum literarum fultus præsidijs, Græcum Philosophum sine doctore attingere ausus es: quid mirum si te à libris obscuritas reiecit? An nunquam apud Ciceronem legeras Aristotelem philosophis iisque admodum paucis esse notum, in quibus haberi tu semper quàm esse maluisti? Crede mihi Rame non perturbatè Dialecticam tradit Aristoteles: studiorum rationẽ tu præuertere & perturbare voluisti. Erat tibi in animo philosophum hunc cognoscere? Græcæ tibi prius literæ discendæ, Dialecticæ rudimenta quædam prægustanda, doctor erat aliquis adhibendus. Si ne ita quidem multum proficeres, tarditati tamen ingenij tui & stupori non scriptoris vitio ascriberes. Quòd si Aristotelem quòd tibi videatur obscurior, Dialecticæ corruptorem esse vis, quid de Stoicis dicas, qui post illum multa, quemadmodum scribit in Oratore Cicero, spinosiora in Dialectica præcepta pepererunt? Dialecticam igitur perturbauit Aristoteles: Dic mihi verum, hoc enim iam à te familiariter extra omnẽ contentionem quæro: intelligis ne quam Aristoteles in Organo vocet Dialecticã? suspicatus ne vnquam es, audisti denique? Nunquam arbitror: admonuisses enim nos de eo in eo libro in quo Aristotelis Dialecti-

ca abs te reprehenditur. Disce igitur ex me, quoniam hoc primum discendi tempus nactus es, quam Aristoteles dialecticam vocet, quáq; id ratione faciat. Dialectica ea artis disserendi pars Aristoteli est, quæ nobis argumenta subministrat quibus de proposita quæstione possimus in partem vtranq; probabiliter disputare. vnde & propositio dicitur ab eo Dialectica, & Dialecticus item Syllogismus. Si vis verò etiam veram rationem exequi appellationis huius, Dialecticus à disputando nomen habet: quod tum propriè dicitur,, cum in vtranque partem vt eluceat facilius veritas, disseritur. Is autem qui Apodixi vtitur, hoc est, quemadmodum Quintilianus interpretatur, euidente probatione, vt Cicero autem libro de finibus quinto, necessaria Mathematicorum ratione, is inquam non tam disputare dicitur quàm docere. Hoc ergo tibi initio vtendum fuit in eo libro in quo propositum tibi erat Aristotelis damnare Dialecticam, vt persuadere hominibus posses iudicio te facere quod faceres. Tuum igitur de Aristotele iudicium hoc est, arte eum disserendi contaminasse, fœdasse, polluisse: quid de Peripateticis familia doctissima sentias, quorũ Aristoteles princeps fuit, audiamus. Pestem inquis Aristotelei ab illo suo principe acceptam sexcentis post annis ad extremum malum perduxerunt. Video equidem Rame quos dicas, etsi

non audes nominare: Alexandrum Aphrodiseum dicis, Themistium, Simplicium, Ammonium, Ioannem Grammaticum, Eustratium, quãtos deum immortalem Philosophos! Ante quos qui fuere Peripatetici, vt Theophrastus, vt Strato, innumerabiléſque alij, nunquam enim huic disciplinæ, defensores & sectatores defuerũt, eadem qua isti peste fuerunt infecti, cum ab Aristotele abfuerint propius: desertóque veteris inuestigationis & exercitationis studio contrariam viam sunt ingressi: in qua rebus sibi quoquo modo ab Aristotele traditis cõtenti melius nihil inuestigauerunt. Pudet me iupudẽtiæ tuæ, miseret inscitiæ. viam contrariam Academicis Peripatetici ingressi sunt? an non vnum & idem in tertia hac philosophiæ parte & Academici & Peripatetici senserunt, præterquam in paucis admodum quæstionibus, & si Ciceroni credis, in vna illa tantum de Ideis? Sic enim apud eum loquitur Varro, Tertia deinde philosophiæ pars, quæ erat in ratione & differendo, sic tractabatur ab vtrisque, Quanquam oriretur à sensibus, tamen non esse iudicium veritatis in sensibus: mentem volebant rerum esse iudicem. Solam censebant idoneam cui crederetur: quia sola cerneret id quod semper esset, & vniusmodi, & tale quale esset. Hanc illi ideam appellabant iam à Platone ita appellatam. & cum vtrorumque decreta enumerauit,

ponit ad extremum qua in re à Platone dissenserit Aristoteles. Primus, inquit, Aristoteles species de quibus ante dixi labefactauit, quas mirifice Plato fuerat amplexatus, vt in ijs diuinū quiddam esse diceret. Vides Rame Peripateticos & Academicos nominibus differre, quemadmodum multis locis testatur M. Tullius, rebus autem cōgruere & consentire. In quorum disciplina quantus ornatus sit, apud eundem Ciceronem libro quinto de finibus ijs verbis docet Piso. Et si hoc, inquit, fortasse non poterit sic abire, tamen audebo te (L. autem Ciceronem dicebat) ab hac Academia noua ad veterem illam vocare: in qua, vt dicere Antiochum audiebas, non ij soli numerantur, qui Academici vocantur Pseusippus, Xenocrates, Polemo, Crantor, cæterique, sed etiā Peripatetici veteres, quorū princeps Aristoteles: quem excepto Platone, haud scio an rectè dixerim principem Philosophorū. Ad eos igitur conuerte te quæso: ex eorū enim scriptis & institutis cū omnis doctrina liberalis, omnis historia, omnis sermo elegās sumi potest, tum varietas est tanta artiū, vt nemo sine eo instrumento ad vllam rem illustriorem satis ornatus possit accedere. Ab ijs oratores, ab ijs imperatores ac rerum publicarum principes extiterunt: vt ad minora veniam, Mathematici, Poetæ, Musici, Medici denique ex hac tanquam ex omnium artiū officina profe

cti ſunt. Iis *apud* Ciceronem *verbis Piſo* L. Cicero-*nem adhortatur, vt ad veterem Academiam in qua erant etiam* Peripatetici *ſe conuertat : quod mihi tu multo adhortandus es magis : præſertim cum nō* Ar-*ceſylam,* non Carneadem, *non Philonem ſicut ille ſequare, ſed vnum te : te cum dico, hominē maleſanum intelligo, quantum tua ſcripta dant exiſtimandi copiam. vt cum à deo optimo pacem & veniam petis, mentis tibi fuerit magis optanda ſanitas.* Quomodo *enim ſanus is exiſtimari poteſt qui Ariſtotelē de Natura ne cogitaſſe quidem vnquam aſſeuerat?* Nō *iam in te philoſophiæ exquiſitam quandam & elegantem intelligentiam requiro, cum* Phyſicos *ideam quandam præceptionibus ſuis proponere ais, non ſermonis puritatem & elegantiam, cum vim earum formarum in quibus verſantur* Mathematici *in genere quantitatum perſpici dicis, & virtutum actiones in animis hominum cognoſci, & in naturalis ſermonis puritate grammaticas præceptiones deprehendi : non hæc inquam in te requiro : mentis ſanitatē requiro. nihil* Ariſtoteles *de natura cogitauit? an vlla alia de re cogitauit magis?* Ita *ne te paraſti* Rame, *vt impudentiſſime mentiendo luculentiſſimum ex omni memoria ſcriptorem inſectarere?* Reprehendere Ariſtotelem *& licuit alijs & tibi licebat : fecerunt ante te multi, vt magis quàm tu, quemadmodum ego iudico, eruditi, ita*

minus intemperantes. Vide tamen quid inter te & illos intersit. tu quod vere non potes, summa tamen facis impudẽtia: illi quod vere, quod iudicio, timide tamen & religiose faciũt. Atq; istud quidẽ quod ais nullam Aristotelem de natura cogitationem suscepisse, eò spectat, vt nullam in illius commentarijs disserendi artẽ esse probes: quod hac te argumẽtatione putas cõfecisse, Ars Dialectica imago est naturalis dialecticæ: in commentarijs autem Aristotelis nihil est ad naturæ monitionem propositum, nihil si naturæ veritatẽ spectes non confusum, non perturbatum, non contaminatum, non fœdatum. Ars igitur Dialectica in commentarijs Aristotelis nulla est. Hoc firmamentum esse tuæ contentionis vis, hoc quæstionis fundamentum, hanc summæ & totam disputationem complectentis ratiocinationis intentionem: tua hæc uerba sunt, mea non facio. Quoniam igitur fundamẽtum hoc vnum tuę contẽtionis est, qui hoc euerterit, nõne is te de statu omni causæ deiecerit & deturbauerit? Adeste ergo adolescentes omnes, quorum infirmis iudicijs has Ramus insidias struit, cognoscite, animaduertite quàm facile firmissimum hoc illius fundamẽtum euerto. Primum Dialecticam vllam naturalem dici nego, cum Dialectica ratio sit diligens disserendi: diligenter autem disserere nemo possit, qui naturã tantum sequitur ducem, neque adhibet artem. Aliud

ars eſt, aliud natura: illa à natura ortum habet, natura ab arte perficitur. Dialectica artis nomen eſt, ad naturam quemadmodum queat transferri nõ video. Non quiſquis Latine loquitur, Grammaticus ſtatim cẽſendus eſt, neque qui dicit, orator, vt neque qui diſputat, Dialecticus, niſi id ex arte faciat. Dialectica igitur non naturalis dialecticæ imago eſt, ſed ratio quædam qua ea vis quæ in animis noſtris inſita ad ratiocinandum eſt, excolitur. verum imago ſit naturalis Dialecticæ. Duabus in rebus poni à te video naturalem iſtam tuam dialecticam, inuentione ſcilicet & iudicio: cuius vtriuſque partis principem initio Topicorum M. Tullij, vti iam diximus, facit Ariſtotelẽ. Quomodo ergo naturalis Dialecticæ imago nulla in eius libris eſt, qui & inueniendi argumenti vias, & iudicandi regulas ita tradidit diligẽter, vt rei vtriuſque princeps dici à M. Tullio meruerit? Ac ne ſine cauſa hunc ei à tanto viro honorem haberi putes, explicabo tibi paucis vniuerſam Organi Ariſtotelici rationem, vt tandem aliquando intelligas, non potuiſſe de tertia hac Philoſophiæ parte ſcientius aut exactius quidquam ſcribi, aut vero ratione faciliore ad docendum. Nam cum ars Logica miniſtra veluti quædam & communis pediſequa ſit omnium artiũ & ſcientiarum, in quibus ad veritatem omnia, nihil ad opinionem dici debet, Apodixi (quam à Quintiliano

euidentẽ probationem, à Cicerone, rationem necessariam diximus appellari, nos dicere demonstrationem possumus) Apodixi inquam maxime eget is, qui artes & disciplinas tractare pro dignitate vult: ea enim vna ex omnibus probationibus, veram in animis nostris rerum scientiam ingenerat. Prima igitur logici cura illa esse debet, vt doceat quæ euidentis huius probationis quam dico, ratio sit. At quoniam opinio gradus quidam ad scientiam est, quemadmodum & ad ipsam veritatem probabilitas, explicanda quoq; Logico est probabilis argumentationis ratio, quæ ad hominum sensus & opiniones accommodatur: quam artis partẽ, sicuti antea diximus, peculiari nomine dialecticam appellat Aristoteles: quasi Latine dicas disputatricẽ: modo enim ait, modo negat: vtrã ei quæstionis partem dederis, & constituere & euertere parata est. Quam facultatem qui est assequutus, dici nõ potest quanto ad veritatem inueniendã iter sibi reddiderit facilius. Verum ne falsis Sophistarum cõclusionibus illusi eam quã quærimus veritatẽ intueri nõ possimus, ad Logici curam aliquam spectat admonere qua ratione eiusmodi captiunculæ vitari queant. Cum igitur necessariam illam de qua dixi rationem Logicus sibi finem & veluti scopum proponat, eáque Syllogismus sit, de Syllogismo agendum ei prius est, cui de illa scribere aliquid propositũ est. Syllogismus

quia ex enunciationibus constet, quæ earũ inter ipsas ratio intelligi necesse est antequam ad Syllogismi cõstitutionem & compositionem veniatur. Enunciationum partes nomina sunt & verba, quorum vires, significationes, genera decem veluti classibus & ordinibus continentur: quas Aristoteles κατηγορίας appellauit. Longius quia regredi Logicus non potest, ab eo artem suam componere & coagmentare instituit, quod regrediendo à fine illo suo, vltimũ inuenit. Primum itaque docet quæ vis sit vocum simplicium, tum quæ enunciationum ratio, deinde quæ Syllogismi constitutio, quarto loco quæ necessariæ & euidẽtis probationis quam diximus posse demõstrationem appellari ratio sit. Secundum quam probabilis argumentationis quosdam veluti locos tradit, vnde in vtranque partem erui omnis ad disputandum materia possit. Postremo aduersus Sophistarum illusiones sese armat, ne qua à vero ratione abduci queat. Quæ cum Aristoteles in suis commẽtarijs tradat omnia, & hoc quem ostendi compositionis & progressionis ordine, tradat, non video quomodo in eius libris nulla dialecticæ naturalis imago, nulláque adeo Dialectica ars sit. Euersum tuæ causæ fundamentum vides, nisi plane cæcus es: Quid superest nisi vt victum te fateare, manus des, ad mẽtem meliorem redeas. quod ego & futurum spero, & vt fiat opto: cum tua equidem, tum multo-

rum bonorum adolescentum causa: de quibus si male mereri velles, non video quid aliud quàm quod facis, faceres. Hæc si tibi Rame dico, ferre moleste non debes: meæ enim, sicuti literatorum omnium partes sunt omnia dicere, facere, conari, prouidere ne misera iuuẽtus, quæ propter ætatem neque videt satis, & cõsulit parum, decipi & deludi à quoquam possit. Exposui tibi quàm potui breuissime vniuersam Organi Aristotelici & rationem & sententiam: venio nũc ad partes singulas: in quibus non minus artis inesse ostẽdam, quàm modo in totius operis descriptione demonstraui. Prius tamen, quoniã seriem orationis tuæ sequor, pauca de Termino & dialecticorũ furtis respondebo. Nã suppositiones & ampliationes quas dãnas, quia nunquam ipse didici, aduersus te nõ defendo. Meorum studiorum cursus non incidit in illa tempora ingeniosa, quibus hæc in scholis iuuẽtus docebatur. Aristotelem doctore Pelagio Rodorico viro doctissimo populari meo cognoui: publice postea ipse docui Græcis adhibitis interpretibus, quos tu superbe sanè contemnis, ne dicam stulte: hunc defendo, pro hoc pugno: cætera quæ patrum memoria spinosiora in dialectica peperit, vobis sanctissimi & doctissimi senes defendenda relinquo: non est necesse me viuentibus & spirantibus vobis vestræ causæ suscipere patrocinium: neq; vero, cũ mihi nota non sit,

possum. Sed de Termino quem Aristoteles ὅρον vocauit, quid est quod dicis Rame, barbare ne locutũ Aristotelem, qui enunciationis extremum, ὅρον appellauit, an nos qui terminum sumus interpretati? Si Aristotelem suam linguam docere uis, næ tu ridiculus homo es & ineptus, qui Mineruam (vt est in prouerbio) sus docere vis. Sin id non facis, neque barbare loquutum illum dicis, quomodo nos barbarè, qui græcum illud interpretari melius nõ possumus? At Latinis terminus agrorum finis est. fateor, & hoc ipsum Græcis est ὅρος. Iam vero quæ ista sunt grammaticula Dialecticorum furta, quę dicis? Dialectici ne à grammaticis artis propria vocabula, an vero ab illis ij suffurantur? hoc ego posterius teneo, qui sciam dialecticos ante grãmaticos fuisse. Nam si veterem memoriam diligẽter reuoluisti, inuenisti profecto nulla vnquam in gente Grammaticos extitisse, nisi posteaquam lingua corrumpi & cõtaminari cœpta est. Quintilianus quidem cum de Orationis partibus scribit, Aristotelẽ & Theodectẽ in illis numerat qui primi quot orationis & quæ partes essent, tradiderunt. Quos cũ Grammaticos nõ fuisse constet, & in eorum libris voces hæ homonyma & synonyma reperiuntur, quomodo hæc Dialecticorum furta esse ais, aut quomodo grammaticorum non esse defendes? Tum vero videris mihi ignorare alia esse quæ Grammatici, alia quæ Diale-

Ecticí synonyma vocent: illis hæc synonyma sunt, Ensis, Gladius, & quæ omnino dicuntur pro eodem: Dialecticis vero ea quæ generis alicuius superioris & nomen & rationem communem habent. Homonyma equidem apud Grammaticos non legi: quæ ab Aristotele initio Categoriarum video definita. vt tu qui à nobis Grammaticos ignorari vis, neque Dialecticos neq; vero Grãmaticos legisse videare. Nunc quoniam de termino tibi & de Grammaticulis Dialecticorum furtis respondi, venio quemadmodum constitueram, ad singulas Organi Aristotelici partes: quæ à te ita distinguntur vt aliæ ad inuentionem, ad iudicium aliæ, quædam ad exercitationem referãtur, vel vt tu loqueris, ad omnium harum rerum confusioné. Inuentioni Categorias & septem primos Topicorum libros das: iudicio librum illum de Interpretatione & Analytica tum priora tum posteriora: exercitationi octauum Topicorum librum & duos illos Elẽchorum Sophisticorum. Sic igitur à te diuisi Aristotelis libri, sic distincti sunt, vt ab eo qui nunquam eos legisset, distingui diuidique potuerunt. Primũ enim vnde habes in Categorijs inuentionem contineri? Dices à Quintiliano. Audio: sed citetur locus. Libri tertij capite septimo ijs verbis scriptum est, Ac primum Aristoteles elementa decem constituit, circa quæ videatur versari omnis quæstio: ὀυσίαν, quã Flauius essen-

tiam vocat: nec sanè aliud eius est nomen Latinum. Sed ea quæritur an sit. Qualitatem, cuius apertus intellectus est. Quantitaté, quæ dupliciter à posterioribus diuisa est: quàm magnũ, & quàm multum sit, Ad aliquid, vnde ductæ translatio & comparatio. Post hæc Vbi, & Quãdo: deinde Facere, Pati, Habere, quod est quasi armatum esse, & vestitum esse: nouissime κεῖσθαι, quod est compositum esse quodãmodo, vt calefacere, stare, irasci. Sed ex ijs omnibus prima quatuor ad status pertinere, cætera ad quosdam locos argumentorum videntur. Vides Quintilianum dicere, libri meliorem partem videri sibi non ad inuentioné sed ad status pertinere: in quo si ei fidem non habes, cur illi ego alterum illud credam, reliqua sex ad argumentorum locos pertinere? Quid ergo? à me Quintilianus reprehenditur? minime: sed hoc dico, quãuis quatuor prima elementa ad status accommodari possint, & ad inuentioné postrema sex, tamen Aristotelem neque materiam vllam quæstionum, neque inuétionis locos tradere hoc libro voluisse. Quid ergo? vocũ simplicium genera, significationes, vires: neq; enim fieri potest proprie vt is vnquam loquatur, in quo maxime dialecticus elaborat, qui quid quæque dictio valeat, non intelligit. Quamobrem M. Tullius in Oratore eum censet qui eloquentiæ laude ducatur non esse Dialecticæ omnino rudem: sed vel hac Ari-

stotelis, vel illa Chrysippi dialectica institutum cognoscere primum vim, naturam genera verborum, tam simplicium quàm collocatorum. Huc igitur spectauit, hoc egit Aristoteles *vt omniũ dictionũ quædã nobis genera & veluti capita proponeret, ad quæ earum significationes referrentur, & vnde omnium pronunciatorum sumi materia posset.* Vbi *enim intellexi hominem essentiam significare, lineam quãtitatem, colorem qualitatem, enunciationes continuo has compono & construo,* Homo *essentia est,* Linea *quãtitas, color qualitas.* Sequitur *liber* περὶ ἑρμηνείας, Latine *de interpretatione dicere potes: hũc tu ad iudicium pertinere iudicas: neque dicis quamobrem ita iudices.* Si *existimas quoniam enunciatio pars syllogismi sit, in quo vis iudicãdi omnis sita est, librũ ideo hunc ad iudicium pertinere, ad tuam sententiam meã quoque adscribas licet: sin quid aliud causæ esse putas quamobrem ad iudicium pertineat, vide ne fallare.* Analytica *ad eandẽ iudicij partẽ refers.* Priora *sanè bene: posteriora quomodo ad iudiciũ pertinere defendes?* Nam *si priora ad iudiciũ referimus, quia omnis concludendi syllogismi ratio via certissima, & regula verissima iudicãdi in ijs libris continetur, cum in posterioribus aliud nihil doceat* Aristoteles *quàm quæ necessariæ probationis, intelligis me* Apodixin *dicere, materia sit, quibus cõstet momẽtis, cuiusmodi pro-*

nunciatis, ad omnem ne rem adhiberi possit, & huius generis alia, quæ ad rationem colligendi nihil pertinent, non tã ijs libris iudicandi regulas tradere Aristoteles videtur, quàm ostendere euidentis probationis quale esse debeat instrumentum. Quod vt planè intelligatur quemadmodum à me dicitur, exponendũ necessario videtur quod ego iudiciũ differendi rationis partem esse putem. Omnium artium & scientiarum summa hæc diuisio est, vt aliæ ad actionem, ad cognitionem aliæ referantur: in illis quid bonum & quid item malũ, in ijs quid verum & quid falsum sit quæritur: quod nisi ratiocinatione iudicari sine errore non potest. Nam cum omne verum & omne item falsum in pronũciato sit, in quo aut hoc esse illud, aut non esse dicitur, qui scire vult ita ne in re sit, quemadmodum oratione pronunciatur, tertium ei aliquod, siue vt Aristoteles vocat, medium videndũ est: quod si cũ ambobus ijs de quibus quæritur congruat & conueniat, veram affirmationem esse: sin cum vno tantum, veram esse negantiam pronunciabit. Exempli causa, proponat quis, sit ne ea vxor quæ vsu habetur, concubina. si quidem iudicare de proposito velim, inueniendũ tertiũ aliquod est, & ex argumentãdi locis eruendum. Inuenio Matrimonium. quod & cum vxore ea quæ vsu habetur, esse video, & cum concubina nõ esse. Colligo itaq; nihil hæsitans, vxorem quæ vsu

habetur, nō esse concubinam. Inuenio prætera pretium. Video concubinā pretium accipere, vxorē nō accipere, concludo vxorem non esse concubinā. Hæc syllogismi vis, hæc efficiētia est: quæ in ratione cōnectendæ & colligandæ argumentationis & quadā veluti forma posita omnis est. Quam cum in prioribus Analyticis docuisset Aristoteles, quid erat quamobrem in posterioribus repeteret? Quòd si hac de causa iudiciū in ijs libris tradi vis, quia de Demōstratione sint, qua veritas rerū maxime & inuenitur & iudicatur: euidens enim & necessaria probatio demōstratio est, soláque ex omnibus probationibus efficit, vti certo rē cognoscamus, non modo tecū non pugno, verumetiam vehemēter laudo ingenium tuum: qui hoc tam excogitaris cōmode. Sed nimis te facio ingeniosum, nimis artis huius intelligētem: tu enim ne suspicatus quidem hoc vnquam es. Venio ad octauum Topicorum librum, quem tu ad exercitationē pertinere vis: credo quòd dispositionem dialecticam contineat. In quo illud abs te mihi respōderi vellem, cum primi septem inuentionem argumenti ostendant, cur non omnes putes ad exercitationem pertinere. An magis ad exercitationem conferre iudicas dispositionē argumenti, quàm inuentionem? Aristoteles quemadmodum antea dixi, de generis quæstionibus Adolescentes in vtranque partem dicere iubebat: quæ exercitatio

nulla mihi re tam egere videtur, quàm argumentorũ locis. Vides igitur in distinctione librorum Aristotelis te nihil vidisse: in reprehensione quantum videris mecum nunc si placet considera. In quam antequam ingrederere, quia Porphyriũ seruũ Aristotelis vt tu ais, atriensem salutare voluisti, pauca tibi initio pro atriensi isto seruo respõdebo: cuius tibi institutio ideo nõ probatur, quòd in ea nõ plena inuentio, sed quinq; tantum vocabula explicentur: q minime sit necessaria, quòd falsa plurima, vana plura & stulta contineat: quòd nihil in ea nisi alieno & distorto tradatur modo. Ad primũ illud sic habeto, Porphyrium de tradenda inuentione nunquam cogitasse: vt reprehendi non possit quòd perfectam non tradiderit: sed voluisse tantum exponere quemadmodum quinque illæ notæ voces intelligẽdæ essent. Nam cum ad hanc artem integrum ac rudem discipulum Chrysaorium accepisset, illiq; initio Aristotelis Categorias tradere in manus constituisset, quæ sine vocum harum quinque intelligẽtia, generis dico, speciei, differẽtiæ, proprij, & accidẽtis, intelligi facile non possunt, lectioni Aristotelis hæc Porphyrio institutio fuit præmunienda necessario. In qua quæ docentur quanquam è primo Topicorũ Aristotelis libro sumi poterant, tamen neq; omnia poterant, neque librorum Aristotelis ordinem præuertere cõmodum Porphyrio fuit, pluribúsq; cla-

rioribus verbis tradi illa rudi discipulo debebant, quę erãt ab Aristotele explicata. Iam vero positas à seruo isto atriensi, (lubenter enim tuis verbis vtor,) vocũ barum explicationes non video quo iudicio reprehendas. Genus, inquis, non id solum est quod de pluribus forma differentibus, sed quicquid omnino de pluribus ennuciatur: Species non id tantum quod Porphyrio videtur, sed id omne quod sub re aliqua vniuersa ponitur: vt & homo genus Socratis sit, & Socrates hominis species. Differentiam formam rei definis, & eã causam propter quam res est, id quod est. Accidens Quod cũ adest abéstve, subiectũ nihil immutat. Proprij definitionem relinquis, quam non secus atque superiores emẽdare & corrigere debuisti, & potuisti certe facilius. Nã accidẽtis definitionem vt à postrema ordiar, quomodo emendas? Accidens id esse Porphyrius vult, quod accedit & recedit, vt subiectũ saluum incoluméq; permaneat, tu, quod subiectũ nihil immutat, cum adest abéstve. Dic quæso mihi, quod è sicco humidũ, è frigido calidum fit, nullá ne accipit mutationem? an vbi motus est, ibi potest non esse mutatio? Quòd si subiectum ideo non mutari dicis, quia nõ intereat, non video quid inter tuam & Porphyrij definitionem intersit, nisi quòd tua obscurior multo est quàm illius. Proxima differentia est (proprium enim quemadmodum antea dixi nõ attigisti) quam cũ Por-

phyrius definiſſet eam notionem quæ de pluribus iiſque ſpecie differentibus, cum quæritur qualia ea ſint, enunciatur, tu formã rei & eam cauſam propter quã res eſt id quod eſt, eſſe dixiſti: vere id quidẽ, ſed valde Phyſice, magis ille apte & accommodate ad Logicam rationem: cuius ſe in inſtitutione hac memorem futurum in prooemio oſtenderat. Nam cum Logica ars quædam ſermonis ſit, id maxime ſemper ſpectat quã nam aliud de alio ratione enuncietur, eóque ſuas potiſſimum definitiones accommodat. Quodſi tu vnquam cogitaſſes, poſitã à Porphyrio definitionem immutare auſus nõ eſſes. Quin etiam quæris à nobis cur generi tantum differentiam attribuamus: hoc eſt (vt tua verba interpreter, ſunt enim ſanè obſcura) quãobrem differentiam ita definiamus, ac ſi nulla ſit formarum propria infimarum, ſed non ſecus atque genera de pluribus omnes formis enuncientur. Non eſt difficile reſpondere tibi rem præſertim quærenti minime obſcuram, & in ſcholis valde agitatam. Quamuis enim dari differentia poſſit, quæ de vna tantum ſpecie dicatur, tamen ea natura differentiæ eſt, vt poſſit multarum eſſe formarum differentia. Quod vt facilius intelligas vtar exemplo. Sit ratio propria hominis differentia, quemadmodum ſenſus eſt animalis: ſi tamen ſpecies homini des in quas diuidatur, illarum quoque erit ratio differentia. quæ

enim superiorum differentiæ sunt, sunt & inferiorum quoque. Sensus nanque, vt ab eo quod posui non discedam, non animalis modo, sed & hominis & bruti differẽtia est. Id quod in proprio fieri minimè potest: nec enim si quid hominis proprium est, proprium cõtinuo eorum est quæ sub homine continentur. Habes de differentia: ad genus & speciem veniamus. Genus omne id esse vis quod dici de pluribus possit, ita vt homo genus sit hominum singulorum, singuli autem ipsi homines, hominis sint species. Itera quæso eadem ista mihi: non enim planè exaudiui. Quid ais Rame? Plato hominis species est, homo autem Platonis genus? Nullæ igitur formæ infimæ erunt præter res singulas & indiuiduas, quando homo non forma infima, sed genus est. Quid ergo Plato quẽ perfectum esse vis dialecticũ, neq; id, quemadmodum iam antè posui, repugnãte me, orationẽ quæ à generibus summis ad imas species erat deuoluta, sistere & quiescere volebat, neq; descẽdere ad indiuiduas res quæ & infinitæ essent, & nulla possent scientia comprehendi. Platonis præceptũ hoc est, negare nõ potes. Quiescere in formis imis orationem iubet Plato, vetat ad res singulas descendere. Non ergo res singulæ Platoni formæ sunt. cuius nomen cum tu stultitiæ tuæ velis prætexere, ne illud quidẽ tibi in mẽtẽ venit Porphyrium Platonicũ philosophũ cõdiscipulũ tuum nõ debere à te tam grauiter

reprehendi. Verũ id tuo arbitratu: illud mihi rurſum queſo dic, res indiuidua forma eſt. Notio igitur eſt. Sic enim formam video à M. Tullio in Topicis definitã Notionem, cuius differentia ad genus refertur. Notionem autem Tullius vocat, ne tibi ænigmata loqui videar, quam Græci tum ἔννοιαν, tum πρόληψιν appellant. Ea eſt inſita à natura in animis noſtris & ante percepta cuiuſque formæ non ſatis explicata, ideóq; enodationis indigens, cognitio: quas certe nullas in animis noſtris rerum ſingularum impreſſit & inchoauit natura: neque enim vt hominis ita & Socratis notio ante & intelligentia percipitur. Quod te pluribus docere opus non eſt: nec enim tam te amentem eſſe puto vt non ſentias quarum rerum intelligentias ſcientiæ omnis fundamenta, vt ſcribit idem Tullius in legibus, in animo tuo inſtituerit & collocarit natura. Neque te illud mouere debuit, quòd hominem non dicamus Socratis eſſe ſpeciem, ſed Socratem contra hominis: cum enim hoc dicimus, quod ſæpe in iure ciuili dicimus, ſpeciem pro eo ſumimus quod minus eſt vniuerſum, & quædã veluti alterius pars, quod à Rodolpho Agricola notatum vides: & vt iſto modo non loquamur, homo ſpecies Socratis eſt, quia ſcilicet ſpecies generis tãtum ſpecies eſſe dicatur, hoc certè modo loquimur, Socratem ſub humana ſpecie cõtineri. Venio ad genus, quod tu ais neceſſe non eſſe de

pluribus dici formis, seu, quod idē est, de pluribus forma differentibus: cum tamen M. Tullius genus in Topicis definierit Eam notionem quæ ad plures pertinet differentias. Verùm delusus ab Aristotele Cicero fuerit, quoniam tu ita quodam loco libri optimi tui scribis: vt & illum impostorem, & hunc stolidum facias, qui se deludi passus sit. Verùm delusus fuerit: quid? omnís ne notio generis est? nihilne interest inter hominis & animalis intelligentiam? Equidem cū hominem intelligo, naturam quandam intelligo, quæ in pluribus quidem sit, sed in quæ tamen vna valeat definitio, Animalis autem notio ita vna est, vt naturas diuersas distantésque contineat, ad quas explicandas variæ sint adhibendæ explicationes: neque enim animalia omnia tantam inter se naturæ habent coniunctionem, quantam omnes inter se homines: nihil est enim vnum vni tam simile, vt in Legibus scribit Tullius, nihil tam par, quàm omnes inter nosmetipsos sumus. Vides igitur eandem non esse formæ & generis notionem: quam tamen eandē esse necesse sit, si genus ad plures nō pertineat differentias. Respondi tibi ad eas rationes, quas in damnando Porphyrio sequutus es: ad conuitia quæ sunt in Platonicum philosophum, falso enim Peripateticum facis, coniecta à te innumerabilia, respondere neque libet, neque verò est necesse: tēpus iā est vt liberato à tuis calūnijs A-

ristotelis, quemadmodum tu vis, seruo, ad dominum liberandum accedamus. Primus Aristotelis liber est κατηγοριῶν: in quo reprehendendo, non tam correctorem quàm mimum, non tam accusatorem quàm importunũ calũniatorem & improbum cõuitiatorem agis. quem librum quoniam in tria capita video tributum, totidem ego partes defensionis huius meæ faciam. Primùm itaque tibi respondebo ad ea quæ è primo capite calumniaris. Synonyma, Homonyma, complexa, incomplexa, grammaticula dialecticorũ furta esse vis: Paronyma quæ appellare cognominata possumus, in locum proprium remittis, quem eis inter argumentorum locos assignas: regulas duas, quas tu facie formidabili esse dicis, quarum hæc altera est, Cum aliquid de alio vt de subiecto dicitur, quæcunq; de illo dicuntur, dici de subiecto quoque necesse est: hæc altera, Generum diuersorum quorum alterum sub altero non ponitur, & species differentias esse diuersas, has inquã regulas duas nullũ habere vsum contẽdis. De Synonymis & Homonymis illud iam suprà docui, furta non esse grammaticula: cur hoc loco ab Aristotele proponantur, credo te nihil audiuisse: nõ enim dubito quin tibi causa probaretur: eam igitur de me nunc si placet audi. Cũ Aristoteles, quemadmodũ anteà iã diximus, vocum omniũ genera summa & capita tradere hoc libro instituisset, ea præmunire debuit

quæ in reducendis ad ſuum genus vocibus magno nobis vſui & adiumento eſſe poſſent: qualia ſynonyma ſunt & homonyma. Dubitandum enim non eſt quin in eodem reponenda genere ſint, quorum & nomen idem eſt, & eadem ratio: quorum autem nomen idem, non continuò illa in eodem erunt genere reponenda: eadémque de cauſa paronyma ſiue cognominata præmiſit: quia ſcilicet quo in genere vnum, in eo alterum quoq; ponitur: vt ſi in qualitate (iam enim nomen hoc qualitatis Latinum fecit M. Tullius) iuſtitia ſit, in qualitate quoq; ſit iuſtus. Regulæ autem prioris vſus hic eſt, vt ſi hominem ſub animali eſſe conſtet, cum animal eſſentiam eſſe ſciamus, non dubitemus hominem in eſſentiæ genere collocare. Poſterioris verò ecquis extra te vnum eſt qui dubitet ꝙ ſit vſus neceſſarius cùm agitur de aſſignãdis ſuis cuique generi formis, & vocum omnium ordinibus faciendis? At quid opus, inquis, erat hæc ab Ariſtotele poni quæ dubitationis nihil habeant? Quaſi verò quæ aut addubitando aut negãdo ſtulti videamur, ea tradendo inepti cõtinuo ſimus, & in quauis arte nõ optimæ eæ ſint regulæ, quæ minimum dubitationis habeant. Nihil tam euidens eſt, nihil tam confeſſum quàm illa ſunt Mathematicorum pronunciata, totum maius eſſe parte, ſi à paribus demas paria, paria eſſe quæ reliquuntur: nihil minus dubiũ, quàm primæ philoſophiæ principium

illud, cuius in omni disciplina, in omni denique sermone vsus maximus est, de re quauis vere aut affirmari aut negari. Hoc regulæ, hoc principij proprium maxime est, vt ipsum sibi faciat fidẽ, simplicisq; tantum admonitionis, nullius exquisitæ rationis indigeat, vt credatur. Venio ad vltimũ caput (sequor enim ordinem libri tui, mox ad secundum regrediar) in quo cum paucula quædam exposuerit Aristoteles, vt è secundo capite quædam apertius intelligerentur, non video cur reprehendi debeat, ac non potius magna ei haberi gratia qui nobis laborem minuere studuerit. Meminerat, cum de essentia, quãtitate, qualitate ageret, contrariorum (Sic M. Tullius interpretatur ἀντικείμενα) cum essentiam diceret essentiæ non esse oppositam, & posse eam contrarias recipere affectiones: quanto quantum non opponi: magnũ paruũ, multũ paucũ, relata, nõ opposita esse: oppositionẽ in qualitatis genere reperiri: an non necesse penè fuit quot & quæ contrariorum essent genera docere? An cum de relatis agens dixisset, neutrum altero esse prius, sed esse vtrunque natura simul, facere aliqua ratione poterat quin exponeret & quibus modis aliud prius alio, quibúsque item aliqua simul esse dicantur? An cum habere, quod est quasi armatum esse, & vestitum esse genus vnum fecisset è decem, dissimulare poterat quàm id variè diceretur? postremo, cum

Facere & Pati duo genera fecisset, vtrunque autem motus esset, qui poterat motus species silentio præterire? Sero Rame, ac nimium quidem sero, vt dicam le uissimè, rationem docendi Aristotelis damnas: qui omnium hominum iudicio laudatus hoc maximè nomi ne est quòd artifex summus esset docendi. Tertium restat ex hoc libro caput: in quo quis non videat te nihil habere non modo quod reprehendas, sed ne quod calumniari quidem possis? Non sat amplè & copiosè Aristoteles de Categorijs tibi scribere videtur: qui omnia genera, omnes omnium rerum formas, omnes differentias, naturam denique omnẽ hoc vno libello non cõcluserit: cum prædicamentũ (vtar tuo verbo) nihil sit aliud, quàm ordo rerum per genera species & differẽtias compositus. Simplex hæc reprehensio variè à te & multis verbis tractatur: cui ego paucissimis respondebo. Nego Rame Aristotelem aliud hoc li bro docere voluisse, quàm dictionũ vires & significa tiones: quæ omnes aut essentiã, aut quantitatẽ, significãt aut qualitatem, aut quæ cũ aliquo cõparantur, vt duplum, vt simplum, aut vbi, aut compositũ esse, aut habere, aut facere, aut pati. Quas decem Categorias, non enim ordo rerum, vt tu dicis, sed capita hæc decem & genera, quia semper, atque ita dicũtur, vt de illis nihil dici queat, Categoriæ appellantur: has ergo Categorias, hæc vocũ omnium summa gene-

ra, cum ita explicarit Aristoteles, vt intelligi possint, suo satisfecit instituto. Illud prætereà reprehendis, quòd eorum quæ cum aliquo comparantur (Aristoteles τὰ πρός τι appellat) locis duobus meminerit: neq; te satis quamobrē id fecerit videre ais: quāquā rei huius causam vel per te excogitare facilè, vel ab alio discere potuisti, nisi turpiter ignorare maluisses. Quis enim hoc non videt præter te τὰ πρός τι, neque cum Categoriæ explicantur, neq; cum genera contrariorum enumerantur, posse præteriri? Hoc tu Rame cum te non vidisse dicas, quid cæteris in rebus quæ reconditæ magis sunt, videre potueris suspicari non possum. Respondi de Categorijs: venio nunc tecum ad Topica: sic enim tenebras Aristotelis vniuersas partitus es, vt inuentionis Chaos Categorijs & Topicis attribueres: in quibus omnia quæcunque insunt vitia, si persequare, vereris ne in molestiā & tibi & nobis contentionem incidas. Quare de tam varia & multiplici caligine duo maxima peccata profers: è quorum æstimatione fieri de cæteris iudicium possit: alterum quòd ex omni quæstionum genere quatuor sophisticas selegerit Aristoteles, in quibus Dialectica vociferaretur: alterū quòd in illis ipsis quæstionibus ijdem loci centies sint pueriliter inculcati: In quo Rodolphi Agricolæ monitoris tui, doctoris dicere nō audeo ne tu mihi irascare, nomē, cuius hoc vtrūq;

inuentũ est, non debuisti tam illiberaliter supprimere. Sed neq; illi neq; tibi respondere difficile puto. Primum enim argumentorum quosdam veluti locos volens Aristoteles tradere, idque facere nõ confuse, eos quæstionibus ad quas adhibentur, distinxit. Nõ potuit mea quidẽ sentẽtia res tam multiplex ratione melio re tradi, q̃ si quæstioni cuiq; sui attribuerentur loci. Quamobrem constituenda illi fuerunt quæstionum genera quædam, non omnium tamen, sed earum duntaxat quibus vti in disciplinis solemus: quæ quidẽ quatuor omnino sunt: in omni siquidem quæstione aut accidens, aut genus, aut proprium, aut definitio quæritur: differentia enim quæ relicta & prætermissa videtur, quia, vti superius dixi, generis naturam imitatur, à genere non seiungitur: speciei autem quæstio à disciplinis prorsus est aliena: cum species nisi de rebus singulis, dici non possit: de quibus quæstio ideo nulla instituitur, quia nulla earum rerum scientia esse potest, quæ & certo numero non sunt, & natura fluxæ sunt & caducæ. Quatuor autẽ dũtaxat esse quæstionum omnium genera ex eo intelligi potest, quòd quicquid de alio quæritur, id aut par, aut superius eo est quo de quæritur: neque enim de superiore dici inferius cõuenit. Si superius ac magis est vniuersum, aut in natura eius est de quo quæritur, vt illius aut genus sit, aut differẽtia, aut verò accidẽs eius aliquod.

Sin par vero est, aut proprium, aut definitio: vt aliæ quæstiones extra has reperiri omnino nullæ possint. Verũ hæ quæstiones duobus fieri modis possunt: vel enim quærimus sitne homo animal, vel, sitne animal hominis genus, atque item cætera: sitne candor accidens oloris, vel, sitne olor candidus. sit ne hominis proprium capacem esse doctrinæ, vel, sitne homo doctrinæ capax. sitne animal rationis particeps mortale hominis ratio & definitio, vel, sitne homo tale animal. Quare ad vtrunq; quærẽdi genus loci ab Aristotele traduntur: ita vt qui simpliciũ quæstionũ sunt, hoc est, earum in quibus insitne hoc illi, non insitne vt genus, aut vt reliquorũ trium dictorum aliud, (dicta voco quæ Aristoteles κατηγορούμενα) cum Accidẽtis tradãtur locis. Cum enim sic quærimus, sitne homo animal, id quærere duntaxat videmur insitne hoc in illo, quemadmodum cum rogamus sitne cãdor oloris accidens, id tantùm quæri videtur, insitne in olore candor. Habes de generibus quatuor questionũ. Quòd ijdem autem loci subinde repetantur, mirum nemini videri debet: cum ijdem loci ad varias quæstiones accommodentur. In cõiectura valent causæ, valẽt & effecta, quæ ad definitionis quoque quæstiones adhibentur. Apud Ciceronem in Topicis scriptum ijs verbis est, Omnes quidem loci quos supra scripsi, ad plerasque sunt quæstiones, sed alij ad alias

aptiores. Delicatorum hominum, ne dicam ineptorũ: hæc Rame reprehensio est, à quibus Aristoteles legi non vult: quod ille in scribendo fastidium pertulit, cũ eadem repetere subinde cogeretur, id à nobis in legendo perferri æquum est: quod si aut non possumus, aut nolumus, non satis digni videmur quorum ille causa tantopere laborarit. Respondi tibi quàm potui breuissimè ad duas illas Agricolæ reprehensiones, quas tu tamẽ facere voluisti tuas: ad illud quod oratoriè credo dicis, ideo te non persecuturum horum librorum vitia omnia, ne nobis molestus sis, quid ego respondeam, nisi ex eo nos intelligere nulla esse, vnde tu intelligi volueris esse plurima? Quod vt magis credamus ita esse, M. Tullij autoritate adducimur, qui, si idẽ de ijs libris quod tu, iudicasset, nunquã eorũ sententiã Trebatio tradidisset: neq; Ciceronẽ Aristotelis hac in parte interpretẽ Quintilianus vir acerrimi iudicij annis multis post in tradẽdis locis sequutus esset. Citius autem te truncum, stipitem, caudicẽ factum è Ramo credemus, quàm tales viros ab Aristotele tam turpiter, quàm tu ais, esse delusos. Hactenus, Petre Rame, nihil te vides animaduertisse vnde nõ potius tu præstigiator, impostor, archisophista, veterator, pestis nostrorum studiorum iudicari debeas, quàm is, cui tu honorem hunc verborũ tribuisti. Sequuntur animaduersiones tuæ in librum περὶ ἑρ-

μηνείας, hoc eſt, de interpretatione, ſiue de enunciatione, pronunciatione, pronunciato: ijs enim omnibus nominibus interpretari græcũ illud poſſumus. Hũc tu libellum mirifica fatuitatis illuſione implicatum eſſe vis: eſſéque in eo receptis contradictionibus, iiſque perturbatis, Dialecticum nihil: ego contra nihil eſſe non artis huius proprium contendo. Nam cum in eo nõ id agat Ariſtoteles nos vt doceat rectè græcè aut ſcribere aut loqui, quas duas artis ſuæ partes faciunt Grammatici, ſed tantùm quæ enunciationum genera ſint, quæ earum inter ipſas ratio, quid quæſo grammaticum in hoc volumine eſſe poteſt, aut non eius artis proprium quæ vera & falſa diiudicandi regulas tradit? Adeſte obſecro Grammatici omnes quotquot eſtis, & vbicunque eſtis: de veſtris enim finibus, de veſtris poſſeſſionibus, de veſtro iure agitur: dubium mihi non eſt, quin vobis diſceptatoribus cauſam hác aduerſus iſtum obtineam, qui ſe veſtrum patronum & defenſorem dici vult. Quæſo quænã iſta ſunt quæ in veſtris libris traditis? quæ iſtius artis quam profitemini vis eſt? An eſt aliud quod docetis, quàm quemadmodum & ſcribere & loqui emendatè poſſimus, ex eorum autoritate qui vtrunque optimè feciſſe iudicãtur? Hoc veſtrum munus eſt, hæc artis veſtræ vis, quod idem vos video in veſtris libris dicere. Si quis igitur vos roget ſitne enunciatio hæc, Actio omnis de

dolo famosa est, cōtraria illius, Actio de dolo nulla famosa est: item, sitne enunciationis eius quæ de re futura, eadémque nō necessaria, est, cuiusmodi hæc est, Cras te apud prætorem lege Iulia repetundarum postulabo, sitne inquam certa talium enūciationum veritas, an vero ab euentu pendeat: item enunciationū harum quæ ratio inter ipsas sit,

Homo iustus est,

Homo non iustus est

Homo iniustus est.

Quarum prima illa simplex, quæ sequitur infinita, postrema priuans dici potest. Si quis præterea audire de vobis velit, an si qua duo dici de aliquo separatim vere possint, dicātur ea quoque vere cōiunctim, tum illa quoque discere cupiat, in modorum enunciationibus vnde spectetur affirmatio, & Sintne enūciationes hæ contrariæ,

Cicero vir magni animi fuit

Cicero parui animi vir fuit:

an vero hæ, Cicero magni animi vir fuit

Cicero vir magni animi non fuit.

Siquis inquam hæc de vobis audire velit, quid respondeatis, nisi quod vere potestis, vos hæc non nosse, nō curare, non docere, id vnum scire, Latine male hæc non dici, Actio omnis de dolo famosa est.

Actio nulla de dolo famosa est.

Cras te apud Prætorem lege Iulia repetundarum postulabo,
Homo iustus est,
Homo est non iustus,
Homo est iniustus,
Petrus Ramus bonus est, & Dialecticus est,
Petrus Ramus bonus Dialecticus est,
Homo necessario animal est,
Homo non necessario animal est,
Cicero vir animi magni fuit,
Cicero vir animi magni non fuit,
Cicero parui vir animi fuit,

Hæc inquam Latine male non dici: ita veteres illos loquutos, qui Latine optime loquebātur. Cum ergo in isto libro nihil extra hæc doceat Aristoteles, quid hic quæso est optimi Grāmatici, quod Petrus Ramus possit vestro nomine vĕdicare? Intelligo quid dicatis, istū hominem quia sine mandato vestro agat, quia vestri iuris defensor non sit à vobis constitutus, causam ad eum vestram nullam detuleritis, quia patronus denique vester non sit, si vestro nomine quid repetat, non modo non audiendum esse, verum etiam pœnam ei grauissimam vt Sycophantæ improbissimo infligendā. Vos dialecticis vt dignitate, ita tempore esse posteriores, non modo ea vos ad vestrum iudicium non reuocare, quæ illorum propria sunt: verum etiā con-

fiteri ingenue multas vos ab illis definitiones vt nominis, vt verbi, vt orationis, vtẽdas accepisse, neq; vestras facere. Hæc Rame cum Grammaticos vno omnes ore dicere audias, quæ hæc iniustitia est, aut quæ potius improbitas, nõ modo Dialecticis adimere quæ eorum sunt, verum etiam velle grammaticos cogere vt accipiant, & tanquam sua agnoscant? Verum diutius forte hoc in loco immoror: accedendum est ad reliquas reprehẽsiones. Contradictioni falsas species esse vis ab Aristotele attributas: qui cũ definisset cõtradictionem, vnius eiusdémque rei affirmationẽ & negationem, singularem quandam contradictionem excogitauit callidus & vafer Sophista,

Quidam homo ambulat,

Quidam homo non ambulat:

Neque enim eãdem numero rem vere simul affirmari negarique posse: quod in proposita contradictione fieri videmus. Valde ita me Di ament, acute & ingeniose monetur Ramus noster: Aristotelem sua ipsius definitione confutat, & vt in prouerbio est, suo sibi illum gladio iugulat: modo vt satis intelligat quomodo Aristoteles contradictionem definierit: contradictionem nanque ille esse vult, cum idem de eodem dicitur & negatur: idẽ autem & vnum est, quod naturã vnã eandémque significat: ita contradictio erit si dicas,

Homo iustus est,

Homo iuſtus non eſt.

Eadem enim natura de eadem & dicitur, & negatur: quod quidem duobus fit modis: vel enim omnino & in totum & affirmamus & negamus, vt cũ dicimus,

Omnis homo iuſtus eſt:

Nullus homo iuſtus eſt:

vel ex parte vtrunque facimus, vt cum dicimus,

Non omnis homo iuſtus eſt:

Quidam homo iuſtus eſt.

Qua in contradictione dubium non eſt quin idem de eodẽ, hoc eſt natura eadem & res eadem de eadem re & dicatur & negetur: ſed quia non in totum id fit, ſed ex parte duntaxat, verè dicitur vtrunque. Neque vero eſt neceſſe de eadem re indiuidua negari & affirmari, vt de eadem re dicamur & negare & affirmare: natura eadem etiã vniuerſa dici poteſt. Quare cum ſic dicitur,

Quidam homo iuſtus eſt:

Quidam homo iuſtus non eſt:

de eadem re vniuerſa & aio & nego, vtrunque tamẽ ex parte neque vniuerſe facio: quæ cauſa eſt vt verè vtrunque dici poſſit. Quod cũ intellexiſſes nũquam, quanquam minime erat obſcurum, mendacem tamen ac vanum Ariſtotelem qui hoc dixerit, appellare auſus es: cum maior vanitas quàm tua excogitari nulla poſſit: qui & quod non intelligis damnas, & intelli-

gere vis in quo nunquam elaborasti. Sed ad reliqua pergamus. In nomine & verbo finitis tortuosa quædam somnia esse vis: & tamen quæ nam ista somnia sint taces. Ego nullum in re hac somniũ, nihil tortuosum, video, nihilque cõtrà non verum, non rectum, non simplex, non apertum. Homo nomen finitæ vis & significationis est: quare nomen finitum dicitur: NON HOMO *autem quia certa eius significatio definitáque non est, cum & in eo quod est, & in eo item quod non est, dicatur, nomen appellatur infinitum: eadémque verbi ratio est: cui non secus quàm nomini si præponas negationem, verbũ facies infinitũ: cuius significatio ad omnia ea pertinebit de quibus illud vere negari poterit: quemadmodũ non homo rem nullam certam significat, sed in eo omni dicitur, quod homo non est, siue id in rebus sit, siue minime: nam & lapis qui est, & Socrates qui mortuus est, vere dicitur non homo. Nulla hic ego somnia conspicio: neque vero te vlla vidisse, quia nõ ostẽdas, puto. Cur nõ idem hoc loco fecisti, quod in futuris contingentibus postea facis, vbi quia momum non potes, interpretem agis? Venio ad infinitas enunciationes, de quibus quid tui sit iudicij tuis ipsius verbis referã.* QVARTA *quæstio, inquis, est de enunciationibus finitis & infinitis ex Chimæris nominum verborúmque somnijs: in quibus quàm anilia, delira, errantia, vaga, cæca sunt*

omnia? hic collatas esse multorum dierũ insanias ex rabie insanorum sophistarum arbitror. Primo enim quando secundũ adiacens attributum est, Octo enunciationes, quatuor indefinitæ, quatuor vniuersæ ex subiecto finito infinitóque sunt. vt

Homo ambulat
Homo non ambulat
Non homo ambulat
Non homo non ambulat
Omnis homo ambulat
Nullus homo ambulat
Omnis non homo ambulat
Nullus non homo ambulat.

Totidem fient, si infinitio ad attributum transferatur: ita erunt decem & sex. Quòd si subiectum & attributum simul infinitionis nota afficiantur, quatuor & viginti. Numerus duplicabitur si tertium adiacẽs attributum sit, erũt quadraginta octo enunciationes. si pro indefinitis addas singulares, rursum duplicabitur, & erunt nonaginta sex. Postremo quod interpretes fecerunt, si priuantes admisceas pro infinitis, dupla erit multitudo, & enunciationes erunt centũ quadraginta quatuor. Verba credo tua agnoscis: nullum sciens aut arroganter immutaui, aut prætermisi malitiose. Primum igitur illud non animaduertis, solere eas enunciationes quæ indefinitè aut aiũt, aut ne-

gant, cuiusmodi hæ sunt,

Homo ambulat

Homo non ambulat

Pro ijs poni, Quidam homo ambulat

Quidam homo non ambulat

quæ ex parte aiunt & negant. Tum vero octo illas enunciationes subiecti finiti & infiniti vbi enumerasti, oblitus scilicet agere te de enũciationibus ijs in quibus attributum secundum esset adiacens, totidem nasci posse dicis enunciationes si infinitio, hoc est, negatio (patere me tua verba interpretari, vt omnes intelligãt ꝗ ingeniose moueare) ad attributum trãsferatur. Dic mihi, quomó in huiusmodi enũciationibus

Homo est,

Homo ambulat,

in quibus attributum secũndum est adiacens, attributo potest addi infinitio, nisi hoc modo,

Homo non est,

Homo non ambulat?

At hæ enunciationes nónne positæ à te finitæ sunt, & in negationibus finitarum numeratæ? Quid ergo vis octo rursum alias fieri enũciationes, cũ secundũ adiacẽs est attributũ, si negatio addatur attributo? Nego enunciationes in quibus secundum adiacens attributum est, siue dictum, (Iam enim supra dixi quod Græci κατηγορούμενον appellant, id me vocare dictum)

pluribus posse modis finitione & infinitione variari quàm ijs,

Homo est
Homo non est
Omnis homo est
Nullus homo est
Non homo est
Non homo non est
Omnis non homo est
Nullus non homo est.

Tolle igitur sodes octo illas enunciationes è tuo cumulo, in quibus cum secũdum adiacens attributũ est, attributo additur infinitio. Tolle itẽ alias octo quas fieri vis, cum adiacens secundũ attributum est, & infinitio tam subiecto quàm attributo additur: neque enim nisi subiecto in huiusmodi enunciationibus additur infinitio, quod modo docuimus, id autẽ quot fieret modis initio posuisti. Hactenus octo duntaxat habemus enũciationes, cum tu iam feceris viginti quatuor: addamus alias octo, cum tertium adiacens attributum est, & attributo adijcitur infinitio, quæ sunt huiusmodi,

Homo iustus est	*Homo iustus non est,*
Homo est non iustus	*Homo non est nõ iustus*
Omnis homo est iustus	*Nullus homo est iustus*
Omnis hõ est non iustus,	*Nullus hõ est nõ iustus,*

Alias item octo addamus cum subiecto adponitur infinitio, vt in ijs,

Homo est iustus
Homo non est iustus
Non homo est iustus
Non homo est non iustus
Omnis homo est iustus
Nullus homo est iustus
Omnis homo non est iustus
Nullus non homo est iustus

& octo praeterea alias cum & subiecto & attributo additur infinitio. Triginta itaque duae erunt omnes enunciationes: contradictionum autem genera quatuor, vnum in ijs enunciationibus: in quibus secũdum adiacẽs est attributum: tria in ijs in quibus secũdum adiacẽs est attributum: quod ex hac descriptione intelligi licet.

Contradictio enunciationum secundi adiacentis, variato subiecto finitione & infinitione.

Homo siue aliquis homo, est,
Homo non est
Non homo est
Non homo non est
Omnis non homo est
Nullus non homo non est

Contradictio prima enunciationum tertij ad-

iacentis quæ variato attributo fit,
Homo iustus est
Homo iustus non est,
Homo non iustus est
Homo non iustus non est,
Omnis homo iustus est
Nullus homo iustus est,
Omnis homo est non iustus
Nullus homo est non iustus.

Secunda variato subiecto,

Homo iustus est
Homo iustus non est.
Non homo iustus est
Non homo iustus non est.
Omnis homo iustus est
Nullus homo iustus est.
Omnis non homo iustus est
Nullus non homo iustus est.

Tertia variato & subiecto & attributo.

Homo iustus est,
Homo iustus non est,
Non homo est non iustus
Non homo non est non iustus
Omnis homo est iustus
Nullus homo est iustus,
Omnis non homo est non iustus

Nullus non homo est non iustus.

Vides igitur centum & quadraginta quatuor tuas enunciationes ad triginta duas rediisse. Nam de tuo numero & tollendæ illæ sunt quas iam dixi, & octo præterea illæ cum pro indefinitis enũciationibus singulares, quemadmodum tu loqueris, ponũtur: siquidẽ idẽ indefinitæ valẽt atq; illæ in quibus ex parte aut affirmamus aut negamus. Neq; ideò tamẽ dico quia indefinitæ in artibus ac disciplinis nõ sumantur pro vniuersis, sed quia vt vera indefinita sit, satis est verã eam esse quã tu singularem vocas. Tollendæ illæ præterea octo cum priuantes pro infinitis admiscentur, quod tu interpretes fecisse criminaris. Nam neq; pro infinitis admiscẽtur priuantes, cum idem priuatio & infinitio non valeat: & quicquid huius interpretes fecerunt, id eò tantum fecisse videntur, vt quæ ratio finitarum & infinitarũ esset, ex ea ratione quã priuantes habent cum vtrisq;, intelligi posset. Quam cum intellexeris nunquã, atque etiã ænigma voces, miror quomodo explicare tamẽ & dissoluere tẽtaris: quod quemadmodum tibi successerit videamus: citemúsq; tua verba, ne quid à nobis calumniæ causa fingi dicas. At etiam hic Aristotelei ænigmata esse gloriantur, & arcana quædam inexplicabilia, Quando autem E S T tertium adiacens prædicatur, dupliciter dicuntur oppositiones, dico autem vt est iustus

homo: tertium dico adiacere nomē vel verbum in affirmatione. Quare ob id ipsum quatuor erūt illæ: quarum duæ quidem ad affirmationem & negationem se habebunt secundum consequentiam, vt priuationes, duæ verò minimè. Hoc est ænigma Aristotelis, vt ipsi se efferendo gloriantur interpretes. Et post multas rursum intemperies, Oedipe inquis, subueni, dissolue ænigma, & belluā iterfice. At quale est istud ænigma? Affirmationē finitā sequūtur duæ negationes infiniti & priuati attributi, non contrà. Nihil aliud? nihil certè. tua hæc verba sunt, tua hæc Aristotelici ænigmatis solutio. Næ tu Rame Oedipus malus es: quid enim minus sibi vult Aristoteles quàm quod tu putas? Duæ negationes infiniti & priuati attributi affirmationem inquis, finitam sequuntur, non contra, hoc est, negationes infinitam & priuatam finita non consequitur affirmatio. O ingenium callidum, ô hominem acutum, ô Aristotelis interpretē cum illis veteribus Alexandris, Themistijs, Simplicijs conferendum! DVÆ VERO MINIME, hoc est, non contrà? quid igitur finita negatione, quid affirmationib⁹ infinita & priuante faciemus? quam earū inter ipsas rationem esse dicemus, siquidem Aristoteles, si modo tibi credimus, id tantum dicat finitam affirmationē antecedere, consequi autem infinitam & priuantem negationes? Disce disce Rame quid locus habeat sen-

tentiæ. Duæ, inquit Aristoteles, infinitæ, negatio videlicet & affirmatio, ita ad affirmationē & negationē finitas se habēt, & eo affectæ ordine sunt, quo priuātes ad illas ipsas finitas: neq; enim secus affirmationē finitam infinita cōsequitur negatio, q̄ priuata: negatióq; finita eodē ex affirmatiōe infinita, quo ex priuata sequitur modo: duæ verò finitæ, affirmatio videlicet & negatio, non ita se ad infinitas habent, quemadmodum ad easdem infinitas priuatæ: priuatā siquidem affirmationem infinita sequitur affirmatio: quā finita sequitur negatio: contráq; negatio priuata negationē sequitur infinitā, quam finita antecedit affirmatio. Id quod ex hac descriptione intelligi licet,

Finita affirmatio, Homo est iustus,
Negatio finita, Homo non est iustus,
Infinita negatio, Homo non est non iustus,
Affirmatio infinita, Homo est non iustus,
Priuata negatio, Homo non est iniustus,
Affirmatio priuata, Homo est iniustus.

Infinitæ igitur & priuatæ eodem se ad simplices modo habent: negationes enim & priuatæ & infinitæ sequuntur affirmationem finitam: affirmationes autē negationem finitam antecedūt. Duæ verò finitæ, hæ scilicet, Homo iustus est, Homo iustus non est, non eodem affectæ ad infinitas ordine sunt, quo priuatæ ad has ipsas infinitas. Affirmatio enim hæc simplex,

Homo iustus est, negationem hanc infinitam, Homo nō iustus non est, antecedit, negatio verò hæc priuata sequitur, homo non est iniustus: Negatio autē hæc finita, homo iustus non est, infinitam hanc affirmationem sequitur, homo est non iustus, quam priuata hæc antecedit affirmatio, Homo iniustus est. Hoc Rame Oedipus dicat, si Aristotelicum ænigma velit dissoluere: & belluam quemadmodum tu ais interficere: sin ipse interfici à bellua velit, quid potius dicat quàm quod tu dicis? Sed mirum nihil est te in hac paulò subtiliore disputatione hallucinatum esse, qui ne illud quidem in modorum enunciationibus intelligere potueris, nō è verbo, sed è modo qui verbo additur, spectari affirmationes & negantias. Soluta simpléxque enūciatio est, Homo animal est, modi hæc, Homo necessario animal est: prioris negantia hæc est, Homo animal non est: posterioris hæc, Homo non necessario animal est: modo nanq; adiecta negatio est. enuntiationes itaque hæ contradicunt, Socrates necessario bellua est, Socrates non necessario bellua est, quod Ramus tamne fortiter negat: quia falsa scilicet vtraque sit: in contradictione autem par sit flagitium si falsa pars vtraque sit atque si vera. Vbi lumen Rame Dialecticum quod in te deus optimus maximus accendit? Quid ais? falsa hæc tibi videtur enunciatio, Socrates non necessario bellua est? falsa igitur &

hæc erit, quæ valet idem, Necesse non est Socratem esse belluam: & vt in similibus cõsideremus, falsa hęc quoque erit, Necesse non est Petrum Ramum esse belluam, & hæc item, Necesse non est Antonium Goueanum esse belluam. quid de te ipse velis respondere, tui est arbitrij, ego ne me belluam necessariò faciam, veram semper hanc esse contendam, Socrates non necessario bellua est. Respondi ad omnes tuas calumnias in librum de interpretatione: quæ vt leues sunt, ita à me irrideri potius quàm refutari debuerunt, nisi bonorum adolescentum vtilitati, quorum tibi infirma iudicia ludibrio sunt, consulere voluissem. Neq; enim existimare debes hunc me laborem pro Aristotele respondendi suscepisse, vt tanti viri autoritatem confirmarem, aut ego in Mustaceo, vt est apud M. Tullium, laureolam quærerem: laudis enim mihi fortasse aliunde facultas est: neque verò magnum est perficere, ne tam nouæ opiniones, tam nulla ratione, tam nulla autoritate fundatæ & constitutæ, in iuuenum animis inueterascant. Venio ad Analytica, vbi tu in ipsa statim inscriptione calumnianda & ingeniosus & græculus videri vis: cum assequi tamen & vera dicendo, & sanè interpretando vtrunque posses. Ἀναλύειν, inquis, retexere est & delere: vnde libri ij dicuntur ἀναλυτικοὶ, quòd iudicium homini à natura datum deleant & corrumpant. Quod si sic dixisses,

ἀναλύειν est in partes suas rem quanque scitè reuocare & resoluere: quod quia artis maioris multò est quàm cōponere rem & coagmētare: hoc enim etiā imprudentes facimus: ea de causa Aristoteles eos libros in quibus & conficere syllogismum, & demonstrationem, & resoluere rursus vtrunque docet, Analyticos inscripsit. Si sic inquam dixisses, neq; ingeniosum minus, atque haud scio an magis, neque græcæ linguæ minus intelligentem homines te indicassent. Hoc si præterea addidisses, quædam facere Aristotelem priora Analytica, quædā posteriora, quòd in illis syllogismi, qui demonstratione natura prior est, resolutio in propositiones, in tria momenta, in tres figuras continetur, in ijs autem demōstrationis reuocatio in necessaria pronunciata, in tria item momēta, propriam scilicet rei notam, definitionem, & genus subiectum. Hoc inquam si addidisses, nō modo dixisses quod erat in re hac dicendum, verūmetiam reliquæ reprehensioni tuæ magnam autoritatem & pondus addidisses. In quam ingredienti tibi duæ ingentes & portentosæ belluæ vestibuli custodes occurrunt: duo illa principia, Quid de omni, & quid item de nullo dicatur: quæ cur belluas appelles non equidē intelligo. Quid enim? falsa ne sunt, aut inutilia? falsa dicere non potes: nisi fortè tibi omnia licent: inutilia quomodo probas? principia hęc, inquis, ad syllogismos primæ speciei figurā

hac in re græcũ illud σχῆμα interpretari cõmodius potuisses) demõstrandos adhibentur: quæ euidentiora & clariora nihilo sunt q̃ ipsi syllogismi. Si quis enim nõ assentiatur ita concludẽti, Omnes impostores sunt execrandi, omnes sophistæ sunt impostores, omnes igi tur sophistæ sunt execrandi. Si quis inquam sic conclu denti non assentiatur, neque fieri illud putet, Omnes sophistas execrãdos esse, quanuis duo illa dederit, Omnes impostores execrandos, & sophistas omnes esse impostores, ille non magis vincatur, si sic rursum aggrediare, De quocunq; impostor dicitur, de eo vtique dicitur execrandus, sed impostor de sophista dicitur, nõ est igitur quod dubites de sophista dici execrandũ. idem enim ei dicere videbere: atque ideo te irrideat. Hoc tibi quidem sic videtur: mihi alia mẽs est, aliúdq; iudicium. Nemo enim est eorum qui sapiunt, cui dubiũ sit animal si de omni dicatur homine, nullum posse sumi hominem, de quo item non dicatur: sunt tamẽ permulti qui non intelligãt quæ in syllogismo primæ figuræ vis sit & concludendi necessitas: neq; ante acquiescant, quàm hoc eis principio exponatur. Quam si ne ita quidem intelligant, tum insanos dementésque iudicamus. Duas has portentosas belluas sequitur ratio illa coarguẽdæ falsæ cõclusionis, quam tu Chimæram vocas, credo vt perpetuam tuam maledicendi cõsuetudinẽ retineas, neque vlla tui libri pars noua aliqua

vacet contumeliâ. Equidem non video qui facilius, clarius, dilucidius, verius, fallacem doceas cõclusionem, quàm si ostendas, non esse quamobrem affirmatio vniuersa potius ex illa sequi, quàm negatio dicatur. Exẽpli causa, dicat quis in prima figura è duabus negantibus enunciationibus, negantẽ vniuersam rectè posse concludi: itáque nectat syllogismum,

Nullum animal est lapis,

Nulla nix est animal,

Quare nulla nix est animal.

Siquis inquam rectè sic concludi putet, tum ego eadem figura eadémque vt ita dicam cõseruata forma aliam colligam conclusionem, in qua vniuersa potius affirmatio quàm negatio, sequi efficiq́; videatur: quæ erit huiusmodi,

Nullus lapis animal est,

Nullus homo lapis est,

Falsum tamen est hominem nullum animal esse, verúmque contrarium. Hoc ille vbi viderit, non dubiũ quin falsam colligẽdi rationẽ iudicet, cũ quis ex duabus negantibus complexionẽ vllam exprimere & elicere conatur. Hæc reprehendendæ falsæ conclusionis verissima & certissima ratio Chimæra tibi videtur. quamobrem? an quia vsum habeat nullum, quem habet, sicuti omnes vident, maximum? an quia fallax sit, quæ fallat & decipiat nũquam? Verum ita sit, ne-

que vsum habeat vllum, & fallat semper, cur id tamen non dicis? cur causam nullam falsam saltem, fictam, ineptam adfers, quamobrē hoc tibi credere debeamus? Tanti ne tuam apud nos autoritatem fore putasti vt dicenti tantum, non dicā mentienti, & nihil probāti omnia crederemus? Nega Rame si potes, nega, nos tibi ludibrio fuisse, nega iocularem istam tuam esse audaciam: qui si vnquam putasses lectū iri librū tuum ab hominibus, nō dico à nobis, qui aliquid didicimus, scribere isto modo ausus nūquam esses. Vis nobis de manibus Aristotelē excutere, vis te pro illo à nobis legi, rationē afferre nullam vis, quam ob rem id facere debeamus. Cogere hoc Rame est, non persuadere: regem, nō doctorem esse. Sed hæc omitto: neque enim de te, sed de re dicere propositum mihi fuit ab initio. Chimæram tertiam facis vtilissimam illam Aristotelis admonitionem, cum in secūda figura tam propositio quàm assumptio aut affirmat, aut vero negat, illa vniuerse, hæc ex parte, qui vitiosi sunt rationis concludendæ modi: reperiri quidem facile vbi maius extremū vniuerse negetur de minore: vbi vero affirmetur, nō nisi cum assumptio ita ex parte aut negat aut affirmat, vt vniuerse etiam possit. Vtamur exemplo: enunciationes hæ,

Quidam homo animal est,

Quidam lapis animal non est.

ita ex parte & negant & affirmant, vt vniuersè tamen & negare possint & affirmare: non enim vere minus dicimus omnem hominem esse animal, & lapidem nullum esse animal, quàm cum ex parte dicitur vtrũque. Id quod in re omni & materia non reperias: neque enim quemadmodum animal aliquod esse nigrũ vere dicitur, ita vere quoque dicatur omne animal esse nigrum. Cum igitur & propositio & assumptio in secunda figura aut negant ambæ aut affirmant, illa vniuersè, hæc vero ex parte, siquidẽ id in totum facere nõ possit, inuenias quidem facile, vbi maius extremum de minore negetur vniuerse: vbi vero affirmetur, non reperias. Exempli causa si quis hæc duo sumpserit

Omnem olorem candidum esse,

Aliquem lapidem candidum esse

& in secunda figura aliquam elicere complexionẽ velit, admonetur primum ab Aristotele, fallacẽ esse rationem hanc colligendi, non enim esse cur affirmatio potius quàm negatio sequatur. Nam in proposito exemplo quanquam de Olore candor dicatur vniuersè, de lapide autem ex parte, non tamen ideo non negari in totum de lapide Olorem: Quòd si quis hæc duo sumpserit,

Quidquid rationis particeps est animal esse,

Quendam vero hominem animal esse,

verum illud inueniet, Omnem hominem rationis esse participē. in quo rursum nos Aristoteles admonet, ne fallamur: non enim in quauis materia id accidere vt maius extremum prorsus minori insit, sed tantum cum assumptio ita affirmat ex parte vt affirmare quoqз vniuersè possit: id quod de negatione quoque intelligi debet. Nam vt aliud non quæratur exēplum, si sic quendam hominem animal diceremus, vt quidam etiam animal non esset, nunquam dici vere posset, omnem hominem rationis esse participem. etenim si quidquid rationis particeps est, animal esset, quidam vero homo animal non esset, necessario illud fieret, Quendam hominem rationis participem non esse: nos autem contrarium affirmabamus. Idem fit cum & propositio & assumptio negāt: passim enim reperias vbi maius extremum de minore prorsus negetur: vbi vero affirmetur, non nisi cum ita ex parte negat assumptio, vt negare in totum possit.

> *Cuius rei hoc ponamus exemplum,*
> *Nullum animal nix est,*
> *Quidam asinus nix non est, & tamen*
> *Omnis asinus animal est.*

Quod certe nunquam accideret, si quæ ex parte negat assumptio, negare non posset vniuersè: hoc est, si quemadmodum quidam asinus nix non est, ita quidā quoque nix esset. Si enim asinus quidā nix est, & nul-

hum animal, nix est, quidam asinus animal non est: id quod illius quod verum esse volebas contrarium esse animaduertis, omnem videlicet asinum animal esse. Hoc idem in tertia quoque figura admonendi sumus, cum quidem assumptio ex parte vel negat, vel affirmat, propositio autē vniuersè. tū enim, quamuis ita neget assumptio, vt in totum non possit, reperiemus tamē vbi de minore extremo dicatur omnino maius, non item vbi negetur. Si enim

Quidquid rationis particeps est, animal quoque est, & eorum quæ rationis capacia sunt, quiddam nix nō est, quiddam vero est, vere nunquam dici possit, Nullam niuem esse animal. Nā si nix in eis sit, quæ mentis & consilij capacia sunt, & hæc omnia animalia sunt, nix profecto in animalibus numerabitur. Cum vero & assumptio & propositio negat, tū passim reperias vbi de minore extremo maius omnino negetur, vbi vero affirmetur, nūquā nisi cū assumptio ex parte sic negat, vt negare quoque in totum possit. Si enim

Animal nullum aqua est

& Animal quoddam nix non est, ita vt & quoddam quoque animal nix sit, vere dici nō potest, Omnē niuem esse aquam. Nā si nix omnis aqua est, & animal quoddam nix, quoddam certe animal erit aqua. At nos nullum animal aquam esse ponebamus. Hæc & vere præcipi, & ad artis huius perfectam absolu-

tumque intelligentiā vtiliter moneri. Quod si te hæc tanta subtilitas aut non delectat, aut ingenij tui aciē fugit, nō ideo verum tamen est damnari eum qui hæc tam excogitauit subtiliter, & tam tradidit diligēter. Nō omnium idem Rame sensus, nō idē iudicium est: illud tibi, mihi aliud placet: hoc tu Aristotelis acumine nō delectaris, tam solicita tibi nō probatur in tradenda arte diligentia: mihi nihil satis placet nisi quod acutius paulo est atque subtilius, neque vlla in docendo nimia videtur diligentia. Quin ergo sumimus quisque quod commodum est, neque cæteros homines nostro duci studio putamus? Chimæras has, vt tu vocas, mōstra quædam sequuntur conuersionū & inutilium ad id quod adhibentur, & abhorrentiū à loquendi communi ratione atque vsu. Quid ais Rame? monstra tibi docere videtur is qui quemadmodum enūciationes reciprocentur & redeant in sese docet? an non ex hominum communi sensu desumptæ enunciationū reciprocationes hæ videntur? Quis est omnium hominum qui cum omnem stipulationem contractum esse concesserit, negare audeat, Quendam contractum esse stipulationem? aut cum hoc dederit, contractū quēdam stipulationem esse, quandam rursus stipulationē contractum esse non det? ecquis est tam hebes, tam tardus, qui cum hoc susceperit, Nullum ius esse iniuriam, non videat dandum quoque illud esse, Nullam

iniuriam esse ius? Sumpta hæc Rame è medio sunt, sumpta è communi hominum intelligentia: cuius cùm mater natura sit, quid est quæso cur negemus naturæ decreta hæc & precepta esse? Quorũ quãtus sit quámque necessarius vsus in reuocandis aliarũ figurarum syllogismis ad principẽ figuram, quæ multo omnium clarissima est, dicerẽ si obscurum arbitrarer. Quinta regione, inquis, post has horrẽdas feras circũstant ex varijs monstrorum generibus compositæ Chimæræ ex permixtione pronunciatorum solutorũ, necessariorum, contingẽtium. Sunt autem interpositæ duæ formæ communes, genus vel Aristoteleorum confessione, tortuosum & inauditum. Ad vtrunque tibi respondebo, sed vt est apud M. Tullium, ὕστερον πρότερον ὁμηρικῶς. Duæ istæ Rame colligẽdi formæ quas dicis, sunt vti puto, cum propositio vel vniuerse vel ex parte affirmat, assumptio autem negat vniuerse: quibus duobus modis minus extremum de maiore colligitur necessario, id tamen ex parte, sic,

Omne animal sentit,

Nullus lapis est animal

Quare naturarũ sentientiũ quædam lapis nõ est. Nam si propositio reciprocetur, fiátque assumptio, & reciprocata item assumptio fiat propositio sic,

Nullum animal est lapis,

Quædam natura sentiens est animal,

Sine vllo errore eadem quę ante sequetur Conclusio. Natura igitur quędam sentiens lapis non est. Idem accidet si ex parte affirmet propositio. Quod concludendi genus etsi rectum non est, quia minus extremum colligat de maiore, quod contra fieri decebat, firmum tamen est & constans: vt ab eo qui artem hãc conclusionũ perficere cogitarit, non debuerit prætermitti. Venio ad permixtos syllogismos: in quibus tu nihil vtilitatis, nihil veritatis esse vis. De vtilitate initio tibi respondebo. Sæpe equidem audiui magnos Theologiæ nostræ locos nõ sat commode sine permixtis ijs syllogismis explicari tractarique posse. Ne longius abeas, quomodo Deus optimus maximus crearit res, spõte ne an vero necessitate eadem qua natura, agat, tum, hominum liberæ ne ac solutæ sint voluntates, innumerabilésque aliæ generis huius quæstiones tractari ab eo pro dignitate non possunt, qui conclusionum harum rationem ignorat. Neque vero minorẽ habent vsum in externa hac græcáque philosophia: in qua multa de animalium motu, multa de fato, de fortuna, de casu, in omnibus philosophorũ familijs ac disciplinis quęsita sunt & disputata. Habes de vsu: nũc quid fraudis in ijs insit videamus. Primum inquis illud verum non est, ex necessario & soluto pronunciatis sequi necessarium: hac enim lege asini rationales fient. Sic enim ad Aristoteleorum præceptum

ἀνάλυσιν est in partes suas rem quanque scitè reuocare & resoluere: quod quia artis maioris multò est quàm cōponere rem & coagmētare: hoc enim etiā imprudentes facimus: ea de causa Aristoteles eos libros in quibus & conficere syllogismum, & demonstrationem, & resoluere rursus vtrunque docet, Analyticos inscripsit. Si sic inquam dixisses, neq; ingeniosum minus, atque haud scio an magis, neque græcæ linguæ minus intelligentem homines te indicassent. Hoc si præterea addidisses, quædam facere Aristotelem priora Analytica, quædā posteriora, quòd in illis syllogismi, qui demonstratione natura prior est, resolutio in propositiones, in tria momenta, in tres figuras continetur, in ijs autem demōstrationis reuocatio in necessaria pronunciata, in tria item momēta, propriam scilicet rei notam, definitionem, & genus subiectum. Hoc inquam si addidisses, nō modò dixisses quod erat in re hac dicendum, verùmetiam reliquæ reprehensioni tuæ magnam autoritatem & pondus addidisses. In quam ingredienti tibi duæ ingentes & portentosæ belluæ vestibuli custodes occurrunt: duo illa principia, Quid de omni, & quid item de nullo dicatur: quæ cur belluas appelles non equidē intelligo. Quid enim? falsa ne sunt, aut inutilia? falsa dicere non potes: nisi fortè tibi omnia licent: inutilia quomodo probas? principia hæc, inquis, ad syllogismos primæ speciei (figurā

hac in re græcũ illud σχῆμα interpretari cõmodius potuisses) demõstrandos adhibentur: quæ euidentiora & clariora nihilo sunt q̃ ipsi syllogismi. Si quis enim nõ assentiatur ita cõcludẽti, Omnes impostores sunt execrandi, omnes sophistæ sunt impostores, omnes igitur sophistæ sunt execrandi. Si quis inquam sic concludenti non assentiatur, neque fieri illud putet, Omnes sophistas execrãdos esse, quanuis duo illa dederit, Omnes impostores execrandos, & sophistas omnes esse impostores, ille non magis vincatur, si sic rursum aggrediare, De quocunq; impostor dicitur, de eo vtique dicitur execrandus, sed impostor de sophista dicitur, nõ est igitur quod dubites de sophista dici execrandũ. idem enim ei dicere videbere: atque ideo te irrideat. Hoc tibi quidem sic videtur: mihi alia mẽs est, aliúdq; iudicium. Nemo enim est eorum qui sapiunt, cui dubiũ sit animal si de omni dicatur homine, nullum posse sumi hominem, de quo item non dicatur: sunt tamẽ permulti qui non intelligãt quæ in syllogismo primæ figuræ vis sit & concludendi necessitas: neq; ante acquiescant, quàm hoc eis principio exponatur. Quam si ne ita quidem intelligant, tum insanos dementésque iudicamus. Duas has portentosas belluas sequitur ratio illa coarguẽdæ falsæ cõclusionis, quam tu Chimæram vocas, credo vt perpetuam tuam maledicendi cõsuetudinẽ retineas, neque vlla tui libri pars noua aliqua

que vsum habeat vllum, & fallat semper, cur id tamen non dicis? cur causam nullam falsam saltem, fictam, ineptam adfers, quamobrē hoc tibi credere debeamus? Tanti ne tuam apud nos autoritatem fore putasti vt dicenti tantum, non dicā mentienti, & nihil probāti omnia crederemus? Nega Rame *si potes, nega, nos tibi ludibrio fuisse, nega iocularem istam tuam esse audaciam: qui si vnquam putasses lectū iri librū tuum ab hominibus, nō dico à nobis, qui aliquid didicimus, scribere isto modo ausus nūquam esses.* Vis *nobis de manibus* Aristotelē *excutere, vis te pro illo à nobis legi, rationē afferre nullam vis, quam ob rem id facere debeamus.* Cogere *hoc* Rame *est, non persuadere: regem, nō doctorem esse.* Sed *hæc omitto: neque enim de te, sed de re dicere propositum mihi fuit ab initio.* Chimæram *tertiam facis vtilissimam illam* Aristotelis *admonitionem, cum in secūda figura tam propositio quàm assumptio aut affirmat, aut vero negat, illa vniuerse, hæc ex parte, qui vitiosi sunt rationis concludendæ modi: reperiri quidem facile vbi maius extremū vniuerse negetur de minore: vbi vero affirmetur, nō nisi cum assumptio ita ex parte aut negat aut affirmat, vt vniuerse etiam possit.* Vtamur *exemplo: enunciationes hæ,*

Quidam homo animal est,

Quidam lapis animal non est.

ita ex parte & negant & affirmant, vt vniuersè tamen & negare possint & affirmare: non enim vere minus dicimus omnem hominem esse animal, & lapidem nullum esse animal, quàm cum ex parte dicitur vtrũque. Id quod in re omni & materia non reperias: neque enim quemadmodum animal aliquod esse nigrũ vere dicitur, ita vere quoque dicatur omne animal esse nigrum. Cum igitur & propositio & assumptio in secunda figura aut negant ambæ aut affirmant, illa vniuersè, hæc vero ex parte, siquidẽ id in totum facere nõ possit, inuenias quidem facile, vbi maius extremum de minore negetur vniuersè: vbi vero affirmetur, non reperias. Exempli causa si quis hæc duo sumpserit

Omnem olorem candidum esse,

Aliquem lapidem candidum esse

& in secunda figura aliquam elicere complexionẽ velit, admonetur primum ab Aristotele, fallacẽ esse rationem hanc colligendi, non enim esse cur affirmatio potius quàm negatio sequatur. Nam in proposito exemplo quanquam de Olore candor dicatur vniuersè, de lapide autem ex parte, non tamen ideo non negari in totum de lapide Olorem: Quòd si quis hæc duo sumpserit,

Quidquid rationis particeps est animal esse,

Quendam vero hominem animal esse,

verum illud inueniet, Omnem hominem rationis esse participẽ. in quo rursum nos Aristoteles admonet, ne fallamur: non enim in quauis materia id accidere vt maius extremum prorsus minori insit, sed tantum cum assumptio ita affirmat ex parte vt affirmare quoq; vniuersè possit: id quod de negatione quoque intelligi debet. Nam vt aliud non quæratur exẽplum, si sic quendam hominem animal diceremus, vt quidam etiam animal non esset, nunquam dici vere posset, omnem hominem rationis esse participem. etenim si quidquid rationis particeps est, animal esset, quidam vero homo animal non esset, necessario illud fieret; Quendam hominem rationis participem non esse: nos autem contrarium affirmabamus. Idem fit cum & propositio & assumptio negãt: passim enim reperias vbi maius extremum de minore prorsus negetur: vbi vero affirmetur, non nisi cum ita ex parte negat assumptio, vt negare in totum possit.

Cuius rei hoc ponamus exemplum,
Nullum animal nix est,
Quidam asinus nix non est, & tamen
Omnis asinus animal est.

Quod certe nunquam accideret, si quæ ex parte negat assumptio, negare non posset vniuersè: hoc est, si quemadmodum quidam asinus nix non est, ita quidã quoque nix esset. Si enim asinus quidã nix est, & nul-

sum animal,nix est,quidam asinus animal non est: id quod illius quod verum esse volebas contrarium esse animaduertis, omnem videlicet asinum animal esse. Hoc idem in tertia quoque figura admonendi sumus, cum quidem assumptio ex parte vel negat,vel affirmat, propositio autē vniuersè.tū enim, quamuis ita neget assumptio, vt in totum non possit, reperiemus tamē vbi de minore extremo dicatur omnino maius, non item vbi negetur.Si enim

Quidquid rationis particeps est, animal quoque est, & eorum quæ rationis capacia sunt, quiddam nix nō est;quiddam vero est,vere nunquam dici possit, Nullam niuem esse animal. Nā si nix in eis sit,quæ mentis & consilij capacia sunt, & hæc omnia animalia sunt,nix profecto in animalibus numerabitur. Cum vero & assumptio & propositio negat, tū passim reperias vbi de minore extremo maius omnino negetur, vbi vero affirmetur,nūꝗ nisi cū assumptio ex parte sic negat,vt negare quoque in totum possit.Si enim

Animal nullum aqua est

& Animal quoddam nix non est, ita vt & quoddam quoque animal nix sit,vere dici nō potest, Omnē niuem esse aquam. Nā si nix omnis aqua est, & animal quoddam nix,quoddam certe animal erit aqua. At nos nullum animal aquam esse ponebamus. Hæc & vere præcipi, & ad artis huius perfectam absolu-

támque intelligentiã vtiliter moneri. Quòd si te hæc tanta subtilitas aut non delectat, aut ingenij tui aciẽ fugit, nõ ideo verùm tamen est damnari eum qui hæc tam excogitauit subtiliter, & tam tradidit diligẽter. Nõ omnium idem Rame sensus, nõ idẽ iudicium est: illud tibi, mihi aliud placet: hoc tu Aristotelis acumine nõ delectaris, tam solicita tibi nõ probatur in tradenda arte diligentia: mihi nihil satis placet nisi quod acutius paulo est atque subtilius, neque vlla in docendo nimia videtur diligentia. Quin ergo sumimus quisque quod commodum est, neque cæteros homines nostro duci studio putamus? Chimæras has, vt tu vocas, mõstra quædam sequuntur conuersionũ & inutilium ad id quod adhibentur, & abhorrentiũ à loquendi communi ratione atque vsu. Quid ais Rame? monstra tibi docere videtur is qui quemadmodum enũciationes reciprocentur & redeant in sese docet? an non ex hominum communi sensu desumptæ enunciationũ reciprocationes hæ videntur? Quis est omnium hominum qui cum omnem stipulationem contractum esse concesserit, negare audeat, Quendam contractum esse stipulationem? aut cum hoc dederit, contractũ quẽdam stipulationem esse, quandam rursus stipulationẽ contractum esse non det? ecquis est tam hebes, tam tardus, qui cum hoc susceperit, Nullum ius esse iniuriam, non videat dandum quoque illud esse, Nullam

Sine vllo errore eadem quę ante sequetur Conclusio. Natura igitur quædam sentiens lapis non est. Idem accidet si ex parte affirmet propositio. Quod concludendi genus etsi rectum non est, quia minus extremum colligat de maiore, quod contra fieri decebat, firmum tamen est & constans: vt ab eo qui artem hãc conclusionũ perficere cogitarit, non debuerit prætermitti. Venio ad permixtos syllogismos: in quibus tu nihil vtilitatis, nihil veritatis esse vis. De vtilitate initio tibi respondebo. Sæpe equidem audiui magnos Theologiæ nostræ locos nõ sat commode sine permixtis ijs syllogismis explicari tractarique posse. Ne longius abeas, quomodo Deus optimus maximus crearit res, spõte ne an vero necessitate eadem qua natura, agat, tum, hominum liberæ ne ac solutæ sint voluntates, innumerabilésque aliæ generis huius quæstiones tractari ab eo pro dignitate non possunt, qui conclusionum harum rationem ignorat. Neque vero minorẽ habent vsum in externa hac græcáque philosophia: in qua multa de animalium motu, multa de fato, de fortuna, de casu, in omnibus philosophorũ familijs ac disciplinis quęsita sunt & disputata. Habes de vsu: nũc quid fraudis in ijs insit videamus. Primum inquis illud verum non est, ex necessario & soluto pronunciatis sequi necessarium: hac enim lege asini rationales fient. Sic enim ad Aristoteleorum præceptum

concludi potest;

Omnis homo necessario est rationalis:

Quiduis currens est homo

Soli enim currãt homines, vt Aristoteles in pari enũciati soluti exemplo sumit omne animal moueri;

Ergo omnia currentia necessario rationalia sunt.

Itaque Aristotelis indicio, si quãdo currant asini, necessario rationales erunt. Reprehensionem tuam tuis ipsius verbis exposui. Nega nũc si potes Rame te aut Sophistam esse malitiosum, aut si minus id fateri vis, stultum & bardum. Solutum hoc tibi pronunciatũ videtur, Quiduis currens rationale est, quod non falsum modo est, verum etiam τῶν ἀδυνάτων. Verum esse solutum pronũciatum Aristoteles vult, è quo debeat cõstitui Syllogismus, cuius complexio futura sit necessaria. Neque vero vt sic dicas, Quiduis currens contingit hominem esse, vere dicas: tantum abest vt illud simplex solutum ac purũ dici vere possit, Quiduis currens hominem esse. Neque vero simile quidquã illius habet quo vtitur Aristoteles Omne animal mouetur: fieri enim hoc potest, illud non potest, nisi rursus ponas hominem duntaxat currere. Illud igitur Aristotelis pronunciatum τοῦ εἶναι ἐστιν ὄντως καὶ ἁπλῶς, tuum antẽ τῶν ψευδῶν καὶ τῶν ἀδυνάτων, καὶ μὴ ἀληθῶν ἀλλ᾽ οὐκ ἐκ τῆς ὑποθέσεως. Verum esto: vtamur tua fictione: ponamus hominẽ dũ-

taxat currere, veréque ideo illud dici, Quiduis currens esse hominem: an non vides, verum illud fore, Quiduis currens necessario est rationis capax, quãdiu vere dici volueris, Quiduis currens esse hominẽ? Intelligis puto quid velim: vere dici ab eo quiduis currẽs necessario rationis esse capax, qui hominẽ duntaxat fingat currere. Nã quod tu ingeniose sanè & acute dicis, asinos fore rationis participes, siquãdo currãt, locũ habet nullũ: tũ enim soli homines nõ currẽt, quæ tua erat fictio. Nõ igitur inuenta ab Aristotele ratio est, qua idem quod homines asini fiant, sed qua nebulones necessario esse probemus eos, qui huiusmodi calumnijs artẽ verissimam conabuntur euertere: sophistæ enim sunt, qui nõ possunt nõ esse nebulones. Enimuero Rame non tibi tam timẽdum fuit ne asini hac Aristotelis arte rationis participes, q̃ ne tu nebulo probarere. In ijs veneficorum incantamẽtis illud quoq; numeras, quod Aristoteles cõtingens in necessarium & nõ necessarium distinxit, cum iam antea declarasset in tribus illis enunciãdi modis soluto, necessario, contingente, aliud contingens, aliud esse necessarium. Quasi vero non liceat vbi aliqua duo seiunxeris atque separaris, admonere interdum in eodem vtrunque dici. At quibus nos verbis commonefacit Aristoteles, id quod necessarium est, dici quoq; cõtingere? quæ certe præter vnum te qui totus quantus

es, calumnia es, calumniaretur nemo. De contingenti inquit post hac dicendum nobis est, quando, qua ratione, è quibus item pronunciatis confici debeat Syllogismus. Contingere autem in præsentia id dico quod cum possit non esse, si tamen ponatur esse, nihil fit incommode. Cum enim id quod potest non esse, contingere dicimus, nominis duntaxat similitudine id facimus. Hæc docendi vera, simplex & recta via est: quam qui vel non nouit, vel sequi non vult, is se aut nescire, aut nolle docere fateatur. Verum hanc reprehensionem leuem esse ais: quod ego tibi verissime affirmanti credo: ad grauiores itaque accedis. Quarum prima illa est, falso docere Aristotelem in secunda figura è contingentibus ambobus pronunciatis nihil concludi: ad quem tantum lapidem nunquam ais, offendisset, si diligenter attendisset modo enunciationes affectas, modo verbóque, non autē solo modo negari. Nónne hæc grauis reprehensio est? Certe, si vera est, grauissima est. At verā esse quî credamus nisi demōstretur è contingentibus ambobus pronunciatis in secūda figura fieri aliquid necessario? Hoc cum tu Rame non facias, quomodo tibi credi vis? Dicis ex ambabus contingentibus enunciationibus in secunda figura colligi aliquid posse, quin id doces? quin vnam aliquā colligis isto modo conclusionem, aut vniuersè, aut ex parte? quin Aristotelem imitaris potius q̃ ca-

fummiaris, qui nihil dicit nisi quod docere & probare potest? Neque tamen satis fuit dixisse falsum id esse quod erat verissimum: causam etiam ascribis cur ad hunc tantum lapidem Aristoteles offenderit: quòd scilicet illud quoque falso putasset, in modorum enúciationibus negationẽ & affirmationẽ è modo spectari. Quod quoniam, vti supra docuimus, verissime putauit Aristoteles, dubitare nemo debet quin hoc quoque verissime dixerit, in secunda figura ex ambobus pronunciatis contingentibus nihil fieri necessario. Verũ & hanc in cõtingentibus plagã ferri posse ais, illa ferri quomodo possit, non vides, quod ab Aristotele postea præcipitur è soluto & contingenti, vel è necessario & contingenti in eadẽ figura concludi contingẽs: nam si negatio concludatur, concludetur & affirmatio: hoc enim est contingens nõ necessarium. Primum ego quid Aristoteles velit, tum quid tu reprehendas exponam. E soluto & contingenti, vel contingenti & necessario, modo vel solutum vel necessarium negetur, affirmetur autem contingens, sequi ait Aristoteles Complexionem contingentis quidem non veri tamen: sed quemadmodum dicimus contingere, nullum canem esse coruũ. quia enim necessarium non est canẽ esse coruũ, vere ideo videmur posse dicere, contingere canẽ non esse coruum. Ponamus exemplum Syllogismi, quo res intelligatur apertius.

Nullus coruus albus est,
Contingit omnem canem esse album,
Quare contingit nullum canem esse coruũ.

Propositio soluta est negata, assumptio affirmata contingens, complexio cōtingentis quidem, sed quemadmodum iam diximus, non veri: ea enim demum vere contingere dicuntur, quæ & esse & nō esse possunt: vt canem & esse & non esse candidum. Nunc videamus quid reprehendas. Non debuit, inquis, variare cōtingentis significationem: ne discentibus tenebras offunderet. Quas (malum) tenebras mihi narras? quasi vero nō te moneat Aristoteles, idq; pluribus locis, quẽadmodũ in complexionibus accipi debeat cōtingens? Hæccine Rame plaga est, quæ ferri potis non est? mihi quidem neque mortifera plaga videtur, neque grauis plaga videtur, neque omnino videtur plaga. Vtrunque hoc ignaui ac sine animo militis est, & cũ leuissime vulneratus sit, verbis augere vulnus, & cum vulnus acceperit nullum, sed hostis gladium duntaxat strictum viderit, ita animo tremere quasi accepe rit. Sexta sequitur lerna omnium maxima, & maxime, si constanter quis aspiciat, irridenda: caput est vnum de inuentione medij in quo tenebræ lubricæ & præcipites sunt, pœnæ & cruciatus ab Aristotele tortore suis discipulis & sectatoribus cōstituti. Quæ ego nunquam mirabor Rame à te dici: si ab eo dicerentur

qui græcæ linguę intelligens esset, qui Aristotelem sua lingua, & illius item interpretes legere potuisset, tum mirarer. Si obscuritas in hoc capite aliqua est, eum accusa qui è græcis dilucidis latina fecit obscura: Aristoteles quid cómeruit, quid peccauit Rame? Præterea, inquis, hoc eius quoque in re hac peccatũ est, quòd quæ hic ab eo præcepta traduntur, nihil aliud quàm ridiculam ταυτολογίαν, & inanis iterationis amentiam cõtinẽt. Nam cum primæ figuræ modum primum definiret, dixit argumẽtum, maius quæstionis extremũ antecedere, consequi autem minus: quanquam id alijs verbis: nũc vero cum doceat quomodo inueniendum medium sit, hãc iterum regulam ponit, vt requiram quod antecedat maius, & sequatur minus. Næ tu ingenio egregie ad calumniam natus es. An non sic primum primæ figuræ modum definit Aristoteles, Cum medium in toto maiore sit extremo, minus autem in toto medio? Quibus verbis aliud nihil significat, quàm primum illum modum fieri è duabus enunciationibus aientibus vniuersè. Nunc vero quid docet? quomodo scilicet inueniẽdum medium sit de quo vniuerse maius dicatur extremum, & ipsum rursum de minore. quęrendum inquit, est eiusmodi medium quod antecedat maius extremum, & sequatur minus. Exempli causa, propositum tibi sit docere, Hominem corpus quoddã esse: vide ecquid possis inuenire, quo posi-

to consequatur illico corpus, quódque posito homine, poni sit necesse. Animali vtrunque hoc inesse vides: si enim animal est, corpus vtique est, & quod homo est, non potest non esse animal: hoc igitur aptissimum esse medium iudicabis ad docendum, hominem corpus esse quod tibi erat propositum. Quam hic περιεσσολογίαμ Rame vides? Nũquámne moris cõsuetudinisque tuæ puerilis obliuiscêre, sed quemadmodum in enarrãdis, ita & in reprehendẽdis autoribus figuras vndique omnes cõquires, neque quidquã de te, præter figuras audiemus? An putas mirari nos, aut vero curare valde, ob quæ tu pulchrum te & beatum esse putas? Consultius meo quidem iudicio faceres, si eadem hic figura vterere, qua postea vteris, cum te præterire dicis recte & oblique concludentes syllogismos, itémque eum qui ad absurdum aliquod adigit aduersarium, & secũ ipsum pugnare ostendit, qualitatẽ, quantitatem, numerum enũciationum, diuisionis syllogismum, quia scilicet leuiora hæc sint, & grauissima quæque persequi etiam sit molestum. Quæ quoniam tu præteris neque reprehẽdis, quid est quamobrem ego defendã? Ad illud tamẽ respõdebo quod obiter iacis, Diuisionis syllogismum non infirmum, quemadmodũ existimat Aristoteles, sed firmissimum esse, duósque in eo inesse syllogismos, copulatum vnum, disiunctum alterum. Primum enim hũc Aristoteles syllogismum non eo infir-

mũ dicit, quia nihil colligat, nihil probet, sed quia definitionem, ad quam probandam ab Academicis adhibebatur, non colligat. Qui enim sic concludit,

Omne animal aut rationis particeps est, aut expers,
Homo animal est,
Quare homo aut particeps rationis est, aut expers.

cum sic inquam colligis, hominem animal esse rationis particeps, non colligis. Quare ad probandas definitiones inepta hæc concludendi ratio est atque infirma. Tu qui Academicus dici vis, docere debuisti, non tantum dicere, condiscipulorum tuorum iuuentum ad colligendas definitiones quantum virium & roboris haberet. Postremum libri primi prodigium esse ais Analysin, hoc est resolutionem syllogismi in pronũciata, terminos, figuras, quã à Thesi & anadiplosi exagitari dicis. Hóccine Rame est reprehẽdere? hóccine Aristotelis peccata demõstrare? Si tuã impudentiam notã facere hominibus voluisses, si animi leuitatẽ, si iudicij infirmitatem testari, quomodo nisi isto modo scribere potuisses? Atq; hic tot támq; immanibus belluis superatis iã atq; deuictis, respiras paulisper: animóq; recepto secũdũ prioris resolutiõis librũ inuadis: quẽ, cum tuo more primũ calũniatus totum es, & mimice irrisisti, tum syllogismũ qui in orbem it & redit,

vnde ab Ariſtotele ἐγκύκλιος appellatur, oppugnare aggrederis. Quā cur ſibi ipſum repugnare dicas nō equidem intelligo, neq; tu quidem, ſi verū fateri vis. tantum enim abeſt ſibi vt repugnet, vt ſuas omnes partes viciſſim probās, ſe ipſe mirabiliter corroboret & confirmet. Quæ enim magis conſtans argumentatio afferri poteſt, minúſq; ſibi repugnās quàm ea, quæ ex eo quod effecit neceſſario, ſumpto cum altero eorū pronunciatorum è quibus conſtabat, alterū colligit & concludit? Quid circularémne eam concluſionem eſſe putas quæ in ſecunda figura ſic colligitur,

Omnis diſciplina bona eſt,

Nulla diſciplina bona eſt,

Quare nulla diſciplina eſt diſciplina.

Et vt tuo exemplo vtar,

Omnis ſophiſta eſt impoſtor,

Nullus ſophiſta eſt impoſtor,

Nullus igitur ſophiſta eſt ſophiſta.

Contradicentes hæ ſunt, non ἐγκύκλιοι cōcluſiones, quæ ad coarguendum eum valent, qui cum illud poſuerit, Nullam diſciplinam bonam eſſe, illud poſtea ponat, omnem eſſe bonam: tum enim cogetur confiteri, Nullam diſciplinam eſſe diſciplinam. Male ſe tibi principia habent: male cætera ſuccedent. In ea cōcluſione quæ aduerſarium eò adigit vt contraria dicere cogatur, quid eſt tandem quod reprehendas? Nihil in-

ea nouæ artis esse? quis negat? ecquid aliud docere Aristoteles vult, quàm & obliquos hos & rectos syllogismos eadem ratione concludi? In rationibus precario veluti ab aduersario sumendi id quod extorquere vi argumẽtationis debueras, quod quidem vitiũ est vel maximum, in terminorũ reciprocationibus nihil damnas, nihil reprehendis: vt mihi respondendi laborem adimere voluisse videaris. Venio igitur ad inductionẽ, exẽplum, enthymema. In quo Aristotelẽ grauiter reprehẽdis quòd inductionem & exemplum, quemadmodum enthymema, trũcos non fecerit syllogismos. Inductionem enim omnem item & exemplum assumptione addita fieri syllogismos non secus atque enthymema. Siquis enim sic concludat,

Omnis homo omnísque bellua sentit,
Quare omne animal sentit.

addita assumptione syllogismum fecerit, hoc modo,

Omnis homo omnísque bellua sentit
Omne animal homo belluáve est,
Quare omne animal sentit.

Lubet hic priusquam tibi respondeo, animi causa tecum paulisper argutari. Primùm igitur à te quæro, faciátne Aristoteles suos syllogismos ex disiunctis & coniunctis enunciationibus, an verò ex simplicibus tantùm. Deinde illud quæro, cum in inductione ex partibus pluribus totum colligatur, an nõ ipsius quoque

inductionis partes plures esse sit necesse. Postremo illud mihi volo respondeas, nunquid in hoc pronũciato,

Omnis homo, omnisque bellua sentit,

plura non insint pronunciata, hæc videlicet duo,

Omnis homo sentit,

Et Omnis bellua sentit.

Ad primum illud respondebis credo, id quod verè potes, Aristotelem syllogismos ex simplicibus pronũciatis componere. Ad id quod secundo loco quærebã, quid possis respõdere nõ video, nisi illud, quia ex partibus totum inductione colligatur, quot rei fuerint partes, tot ipsius quoq; inductionis esse debere: illúdq; addes præterea, vt ad postremã interrogationẽ meam eadẽ opera respondeas, si quis partes omnes rei vno comprehendat pronunciato, esse nihilominus plures argumentationis partes: nihil enim interesse siue coniũctim sic dicatur, omnẽ hominem omnémque itẽ belluam sentire: an disiunctim sic, omnem belluam sentire, & omnem hominem sentire: quibus duobus pronunciatis si tertium hoc addatur, Omne animal esse vel hominem vel belluam, colligatúrq; ad extremum omne animal sentire, confectum non esse syllogismũ, in quo plures enũciationes tribus esse nequeant. Illud præterea, quod dicis, eandem Enthymematis & inductionis esse formam, ideóque eodem ad syllogismum vtrunque reduci ac reuocari modo, hoc inquam, quo-

modo defendis? Enthymemati enim posteaquam aut propositionem aut assumptionem addidisti, non iam Enthymema, sed syllogismus, vt est, ita quoq; appellatur: inductioni autem si vt tu vis, addatur assumptio, manere tamen videtur inductio. Neque enim magis in argumentatione hac,

Omnis homo, omnisque bellua sentit,
Quare omne animal sentit.

Non magis inquam in argumentatione hac colligitur ex partibus totum, quæ vis inductionis est, quam si hoc modo concludam,

Omnis homo, omnisque bellua sentit,
Omne animal homo belluáve est,
Quare omne animal sentit.

Vt addita assumptione, manere tamen inductionem videas. Verum hæc hactenus sum argutatus, animi quemadmodum dixi causa, & vt intelligeres, si quod tu facis, facere ipse voluissem, quãto id elegantius, & acutius facere potuissem. Nunc tibi respondebo. Quæris quamobrem Aristoteles Enthymema truncũ faciat syllogismum, inductionem & exemplum non faciat: cum & hæc eodem quo enthymema modo perfecti fiant syllogismi, omnia scilicet vno addito pronũciato. In quo vt causa esset cur dubitares, vt tamẽ Aristotelẽ condẽnares, nulla sat iusta & vehemẽs erat. cogitare enim debuisti, quanquam in præsentia nõ in-

telligeres quónam hoc ratione ab Aristotele diceretur, posse tamen esse aliquam, neq; ex tua temeritate Aristotelis diuinam in scribendo prudentiā esse æstimandam. Sic igitur habeto, verum omnem & germanum syllogismum, quia per medium fiat, ad eas quæstiones quæ medio vacant, non adhiberi: ad quas, ne omni fide careant, adhibetur inductio, quæ ex iis rebus quæ sensibus notiores sunt, rem colligit vniversam, quæ non tam sensibus est, quàm menti nota. Medium autem id voco, quod propriè & verè medium est: hoc est, quod prius natura ea est de quo quæritur, quod si quando deest, deest autem cum aliquid τῶν ἀμέσων, hoc est, non primarum & summarum enunciationum aliqua probanda est, tum ad inductionē confugimus. Cum igitur syllogismus mētis ac naturæ probatio sit, inductio autem sensuum, non potest inductio truncus dici syllogismus: addita enim assumptione, syllogismus quidem fit, non germanus tamen & verus, qui per medium & prius & notius natura cōcluditur, sed [illegible], hoc est si sic loqui licet, inductionalis: [illegible] posterioribus non secus atque inductio, [illegible]. [illegible] autem natura syllogismi [illegible] itaque aut [illegible], ex [illegible] plenus [illegible]. Quod planius vt intel- [illegible] hoc, Quicquid

bilem non habet, viuax est, medium per quod probetur nullum habet, quare neq; syllogismo, neq; vero Enthymemate colligetur: relinquitur illa per inductionem probandi ratio, quam hoc modo concludam,

Homo bile caret & viuax est,
Asinus item,
Equus item,
Elephas item,
Cæteráque item omnia quæ bile carent,
Quare quæ bile carent, viuacia sunt.

Quod si sic colligas,

Homo, Asinus, Equus, Elephas, cæteráque bile carent,
Hæc autem viuacia sunt,
Quare quæ bile carent viuacia sunt.

si sic inquam colligas, syllogismum quidē feceris, sed tamen, quemadmodum suprà dixi, epagogicum. Verus & germanus esset syllogismus, si omnia hæc animalium genera viuacia esse ex eo demōstrares, quòd bilem non habeant. Nunc Enthymematis exemplum proponatur,

Homo, Asinus, Equus, Elephas, cæteráque item bile carent,
Quare viuacia sunt.

Addamus propositionem sic,

Quæ bile carent viuacia sunt,

Genera hæc omnia animalium bile carent,
Quare viuacia sunt.

plenus fiet syllogismus: vt Enthymema imminutus syllogismus esse videatur: cum eadē vtriusq; in probūdo ratio sit & natura. Vides, nisi fallor, qua de causa Enthymema syllogismū imminutū fecerit Aristoteles, inductionē nō fecerit: simúlque illud vides quàm non ridiculū vtriusq; argumētationis discrimē attulerit. Idem de exemplo dicendū est: cū enim sic colligis,

Phocēsibus perniciosum cū Thebanis bellū fuit,
Quare bellum cum finitimis perniciosum est.

de vero medio maius extremum colligis, ex eo quod verè medium dici non potest. Neque enim quia Phocensibus calamitosum fuit bellum illud aduersus Thebanos, bellum ideo quod contra finitimos suscipitur, calamitosum est: quin potius Phocensibus perniciosum bellum illud contra Thebanos fuit, quia perniciosum semper sit aduersus vicinos mouere arma. Quòd si argumētationem hanc voles ad syllogismum reuocare, facies tu quidem syllogismum, sed paradigmaticum, hoc modo:

Phocensibus bellum quod aduersus Thebanos gesserunt, perniciosum fuit,
Bellū autē illud aduersus finitimos sus eptū est,
Quare bella quæ aduersus finitimos suscipiuntur, calamitosa semper sunt.

Hæc quemadmodum subtiliter, ita verissimè quoque Rame dicuntur, neq; verum est vt quid à nobis non intelligitur, falsum id cõtinuò putare: nã neq; omnia omnes possumus, & posterior dies magistra prioris est: vt mirum non sit si neque ab vno homine omnia, nec eodem intelliguntur tempore. Respondi ad omnia quæ in priora Analytica à te obiecta sunt: nũc ad posteriora venio: quibus logicæ artis finis & scopus continetur: euidentis scilicet probationis ratio, non noua vlla syllogismi dispositio & cõnexio: omnes enim quãquã materia dissimiles, eadẽ tamen ratione concludũtur syllogismi. Hoc tu superuacaneum Rame, putas, de necessaria probatione seorsum scribere, quæ syllogismorum regulis communibus teneatur: neque illud animaduertis vt in omni argumentatione, sic in hac euidente esse duo, connexionem & quandam veluti formam omnium conclusionum communem, & certum præterea genus materiæ. Neque enim quæ ex ea petitur scientia, ex quibusvis pronunciatis nasci potest, sed ex primis, sed ex proprijs, sed ex causis eius rei quam scire volumus. Ac quemadmodũ nõ ex qualibet materia fit, ita neque ad rẽ quãlibet adhibetur demõstratio, sed ad ea tantũ quæ vera, quæ necessaria, quæ æterna, quæq; eodẽ semper modo sunt: quales formæ sunt vniuersæ, quæ neque fluũt vnquã aut labuntur, & in eodem semper statu permanent. Ma-

ter igitur & parens scientiæ erit demõstratio quæ vera è veris, necessaria è necessarijs, æterna ex æternis concludit: quales nullæ in Grammatica sunt, quæ tota in vsu & loquendi quadam consuetudine posita est: nullæ in Rhetorica: quæ præceptis ornandæ orationis cõtinetur. Nullæ in arte differendi, quæ in nulla certa re versatur. Multæ in philosophia naturali, plures in Mathematicorũ artibus & disciplinis. Neq; quia quæ apud Euclidem sunt demonstrationes, ad Aristotelis præcepta compositæ non sint, inutilis ideo ratio hæc existimanda est: est enim quod te minimè latet, quædam in omni re perfectio, quam neq; omnes vident, & pauci assequuntur. Quæ enim aut Demosthenis, aut Ciceronis oratio in eam eloquentiæ formã inclusa est, quam in Oratore M. Tullius expressit? Tum verò si attendas diligenter primum illud Euclidis decretum, quod affers, SVPER data linea recta posse triangulum lateribus æquis constitui, intelliges non posse verissimo illo scientiæ genere comprehẽdi, in quo neq; rectæ lineæ, neq; trianguli æquis lateribus natura proponatur. Tum verè Mathematicus demonstrat, cum quæ suarum formarum proprietas sit, ex ipsarum definitionibus colligit: ceteræ eius demonstrationes, euidentes illæ quidem sunt, sed quæ à perfectissimis absint tamen longissimè: neque enim omnes perfectas æquè esse existimandum est.

In quo valde à te ridicule reprehenditur Aristoteles quòd demõstrationẽ aliã fecerit quæ quãobrẽ res sit, aliam quæ esse rem tantum doceat, aliam primæ, reliquarum figurarum aliam, vniuersam aliam, aliam ex parte, aliam affirmantem, negantem aliam, aliam rectam, aliam obliquam, & ἐς τὸ ἀδύνατον compellentem aduersarium, aliam quæ ex quouis causarũ genere, aliam quæ reciprocatione, aliam quæ in orbem fit. Quæ demonstrationum genera non eo ponũtur ab Aristotele, quia perfecta omnia sint, sed ne euidentis probationis rationem vllam genúsve prætermitteret, & vt perfectissimum quod esset, sic facilius cognosceretur. cũ enim præstantior ea sit demonstratio, quæ quamobrem res sit docet, quàm quæ esse rem tantũ, quæ in prima figura, ꝙ quæ in alijs cõcluditur, vniuersa ꝙ ea quæ ex parte fit, quæ affirmat quàm quæ negat, recta quàm obliqua, quæ ex forma fit, quàm quæ ex alio vllo genere causarum: præstantissima ea erit demonstratio quæ ex forma fit, quæ recta est, quæ affirmat, quæ vniuersa est, quæq; quamobrem res sit docet. Non ergo demonstrationi quam initio definierat falsas postea species attribuit Aristoteles, quod neque ego neq; tu faceremus homines nullo iudicio, præsertim si cum illo conferamur, sed cum formam illam demonstrationis longè excellentissimã initio proposuisset, ne hæc quidẽ in quibus minus ine-

rat dignitatis, voluit præterire. Hæc mihi quidē Petre Rame videtur ratio verissima docendi, vt cum quid in re quaque optimum sit proposueris, tū & quid optimo proximum sit ostendas. Venio ad reliquas reprehensiones tuas. Nugari tibi videtur Aristoteles quòd cum demonstrationem posuisset rerum dūtaxat vniuersarum æternarúmque esse, quærat posterius omniúmne rerum, an nullius sit demonstratio: simile enim eum facere, ac si cum affirmasset solem interdiu tantū nobis lucere, deinde quæreret, omnine an nullo tempore luceret. Obijcis deinde noua eū fingere vocabula, relinquere vsitata: Tertio ridiculè illud quęrere cōstitutis in partē vtranque extremis, possintne media esse infinita. Quarto delirare tibi videri & in tota illa disputatione de demonstratione & finitione, idem enim esse demonstrari rem & definiri, & in illa præterea ratione ex dictis (dicta scis me vocare κατηγορούμενα) inuestigandæ finitionis. Tum illa à te reprehensio affertur, quæ in omnes Analyticos libros valet, literarum, tāquam si grammaticus esset, aut grammaticis hoc velit gratificari, exemplis vsum esse perpetuo. Addis ad extremum ne Peripateticos solum insectari videaris, fallaces quasdam conclusionum rationes à Stoicis excogitatas esse, & à Cicerone in Topicis susceptas & approbatas. Ad quæ omnia tibi ordine respondebo. Primum igitur

quod nugari tibi videtur Aristoteles,*qui posteaquam demonstrationẽ rerum duntaxat vniuersarum æternarúmque esse dixit,tum quærat,omniúmne rerum, an vero nullius sit demonstratio, non recte accipis. aliud enim est dicere quidpiam & affirmare, aliud vero quæ contra dici possunt, refellere.* Cum igitur *posuisset* Aristoteles *rerum duntaxat vniuersarum esse demonstrationem, facturum se operæpretium existimauit, si eorum qui demonstrari omnia posse, & eorum item qui nihil demonstrari posse censebant, confutaret refelleretque sententias.* Secundum *illud erat in reprehẽsione tua, noua fingi ab* Aristotele *vocabula, deserique vsitata. Quæ ista quæso* Rame *vocabula noua sunt, quæ fingi ab* Aristotele *vis?* DE OMNI, *inquis*, & PER SE. *Primum vt hæc maxime noua sint, ignosci tamen nobis concedique debet, si in rebus nouis, vocabula fingimus noua.* Græci *enim ipsi qui hæc tam tractauerant diu, nouis interdũ vti verbis cogebantur.* Apud Ciceronẽ Varro *cum* Qualitatis *verbo vsus esset nouo sanè, petijsset que ab* Attico & Cicerone, *vt sibi vti interdũ nouis verbis liceret, &* Atticus *pro* Cicerone *quoq; respondisset, licere* Græcis *etiam si vellet, vti, tum ille rursum,* Bene *sanè facis, sed enitar vt* Latine *loquar, nisi in huiusmodi verbis, vt* Philosophiam, *aut* Rhetoricam, *aut dialecticã appellem: quibus, vt alijs*

inductionis partes plures esse sit necesse. Postremo illud mihi volo respondeas, nunquid in hoc pronũciato,

Omnis homo, omnisque bellua sentit,

plura non insint pronunciata, hæc videlicet duo,

Omnis homo sentit,

Et Omnis bellua sentit.

Ad primum illud respondebis credo, id quod verè potes, Aristotelem syllogismos ex simplicibus pronũciatis componere. Ad id quod secundo loco quærebã, quid possis respõdere nõ video, nisi illud, quia ex partibus totum inductione colligatur, quot rei fuerint partes, tot ipsius quoqꝫ inductionis esse debere: illúdqꝫ addes prætereà, vt ad postremã interrogationẽ meam eadẽ opera respondeas, si quis partes omnes rei vno comprehendat pronunciato, esse nihilominus plures argumentationis partes: nihil enim interesse siue coniũctim sic dicatur, omnẽ hominem omnémque itẽ belluam sentire: an disiunctim sic, omnem belluam sentire, & omnem hominem sentire: quibus duobus pronunciatis si tertium hoc addatur, Omne animal esse vel hominem vel belluam, colligatúrqꝫ ad extremum omne animal sentire, confectum non esse syllogismũ, in quo plures enũciationes tribus esse nequeant. Illud prætereà, quod dicis, eandem Enthymematis & inductionis esse formam, ideóque eodem ad syllogismum vtrunque reduci ac reuocari modo, hoc inquam, quo-

modo defendis? Enthymemati enim posteaquam aut propositionem aut assumptionem addidisti, non iam Enthymema, sed syllogismus, vt est, ita quoq; appellatur: inductioni autem si vt tu vis, addatur assumptio, manere tamen videtur inductio. Neque enim magis in argumentatione hac,

Omnis homo, omnisque bellua sentit,
Quare omne animal sentit.

Non magis inquam in argumentatione hac colligitur ex partibus totum, quæ vis inductionis est, quàm si hoc modo concludam,

Omnis homo, omnisque bellua sentit,
Omne animal homo belluáve est,
Quare omne animal sentit.

Vt addita assumptione, manere tamen inductionem videas. Verum hæc hactenus sum argutatus, animi quemadmodum dixi causa, & vt intelligeres, si quod tu facis, facere ipse voluissem, quãto id elegantius, & acutius facere potuissem. Nunc tibi respondebo. Quæris quamobrem Aristoteles Enthymema truncũ faciat syllogismum, inductionem & exemplum non faciat: cum & hæc eodem quo enthymema modo perfecti fiant syllogismi, omnia scilicet vno addito pronũciato. In quo vt causa esset cur dubitares, vt tamẽ Aristotelẽ condẽnares, nulla sat iusta & vehemẽs erat. cogitare enim debuisti, quanquam in præsentia nõ in-

telligeres quánam hoc ratione ab Aristotele diceretur, posse tamen esse aliquam, neq; ex tua temeritate Aristotelis diuinam in scribendo prudentiã esse æstimandam. Sic igitur habeto, verum omnem & germanum syllogismum, quia per medium flat, ad eas quæstiones quæ medio vacant, non adhiberi: ad quas, ne omni luce careãt, adfertur inductio, quæ ex iis rebus quæ sensibus notiores sunt, rem colligit vniuersam, quæ non tam sensibus est, quàm menti nota. Medium autem id voco, quod propriè & verè medium est: hoc est, quod prius natura eo est de quo quæritur, quod si quando deest, deest autem cum aliquid τῶν ἀμέσων, *hoc est, cum primarum & summarum enunciationum aliqua probanda est, tum ad inductionẽ confugimus. Cum igitur syllogismus mẽtis ac naturæ probatio sit, inductio autem sensuum, non potest inductio truncus dici syllogismus: addita enim assumptione, syllogisgismus quidem fit, non germanus tamen & verus, qui per medium & prius & notius natura cõcluditur, sed epagogicus, hoc est si sic loqui licet, inductionalis: qui priora ex posterioribus non secus atque inductio, demonstrat. Enthymema autem naturam syllogismi imitatur: vero enim vtitur medio: addita itaque aut propositione, aut assumptione, ex imminuto plenus fit perfectúsque syllogismus. Quod planius vt intelligas, vtar exemplis. Pronunciatum hoc, Quicquid*

bilem non habet, viuax est, medium per quod probetur nullum habet, quare neque syllogismo, neque vero Enthymemate colligetur: relinquitur illa per inductionem probandi ratio, quam hoc modo concludam,

Homo bile caret & viuax est,
Asinus item,
Equus item,
Elephas item,
Cateráque item omnia quæ bile carent,
Quare quæ bile carent, viuacia sunt.

Quod si sic colligas,

Homo, Asinus, Equus, Elephas, cateráque bile carent,
Hæc autem viuacia sunt,
Quare quæ bile carent viuacia sunt.

si sic inquam colligas, syllogismum quidẽ feceris, sed tamen, quemadmodum suprà dixi, epagogicum. Verus & germanus esset syllogismus, si omnia hæc animalium genera viuacia esse ex eo demõstrares, quòd bilem non habeant. Nunc Enthymematis exemplum proponatur,

Homo, Asinus, Equus, Elephas, cateráque item bile carent,
Quare viuacia sunt.

Addamus propositionem sic,

Quæ bile carent viuacia sunt,

Genera hæc omnia animalium bile carent,

Quare viuacia sunt.

plenus fiet syllogismus: vt Enthymema imminutus syllogismus esse videatur: cum eadē vtriusq; in probādo ratio sit & natura. Vides, nisi fallor, qua de causa Enthymema syllogismū imminutū fecerit Aristoteles, inductionē nō fecerit: simúlque illud vides quàm non ridiculū vtriusq; argumētationis discrimē attulerit. Idem de exemplo dicendū est: cū enim sic colligis,

Phocēsibus perniciosum cū Thebanis bellū fuit,

Quare bellum cum finitimis perniciosum est.

de vero medio maius extremum colligis, ex eo quod verè medium dici non potest. Neque enim quia Phocensibus calamitosum fuit bellum illud aduersus Thebanos, bellum ideo quod contra finitimos suscipitur, calamitosum est: quin potius Phocensibus perniciosum bellum illud contra Thebanos fuit, quia perniciosum semper sit aduersus vicinos mouere arma. Quòd si argumētationem hanc voles ad syllogismum reuocare, facies tu quidem syllogismum, sed paradigmaticum, hoc modo:

Phocensibus bellum quod aduersus Thebanos gesserunt, perniciosum fuit,

Bellū autē illud aduersus finitimos susceptū est,

Quare bella quæ aduersus finitimos suscipiuntur, calamitosa semper sunt.

Hæc quemadmodum subtiliter, ita verissimè quoque Rame dicuntur, neq; verum est vt quid à nobis non intelligitur, falsum id cõtinuò putare: nã neq; omnia omnes possumus, & posterior dies magistra prioris est: vt mirum non sit si neque ab vno homine omnia, nec eodem intelliguntur tempore. Respondi ad omnia quæ in priora Analytica à te obiecta sunt: nũc ad posteriora venio: quibus logicæ artis finis & scopus continetur: euidentis scilicet probationis ratio, non noua vlla syllogismi dispositio & cõnexio: omnes enim quãquã materia dissimiles, eadẽ tamen ratione concludũtur syllogismi. Hoc tu superuacaneum Rame, putas, de necessaria probatione seorsum scribere, quæ syllogismorum regulis communibus teneatur: neque illud animaduertis vt in omni argumentatione, sic in hac euidente esse duo, connexionem & quandam veluti formam omnium conclusionum communem, & certum præterea genus materiæ. Neque enim quæ ex ea petitur scientia, ex quibusuis pronunciatis nasci potest, sed ex primis, sed ex proprijs, sed ex causis eius rei quam scire volumus. Ac quemadmodũ nõ ex qualibet materia fit, ita neque ad rẽ quãlibet adhibetur demõstratio, sed ad ea tantũ quæ vera, quæ necessaria, quæ æterna, quæq; eodẽ semper modo sunt: quales formæ sunt vniuersæ, quæ neque fluũt vnquã aut labuntur, & in eodem semper statu permanent. Ma-

ter igitur & parens scientiæ erit demõstratio quæ vera è veris, necessaria è necessarijs, æterna ex æternis concludit: quales nullæ in Grammatica sunt, quæ tota in vsu & loquendi quadam consuetudine posita est: nullæ in Rhetorica: quæ præceptis ornandæ orationis cõtinetur. Nullæ in arte disserendi, quæ in nulla certa re versatur. Multæ in philosophia naturali, plures in Mathematicorũ artibus & disciplinis. Neq; quia quæ apud Euclidem sunt demonstrationes, ad Aristotelis præcepta compositæ non sint, inutilis ideo ratio hæc existimanda est: est enim quod te minimè latet, quædam in omni re perfectio, quam neq; omnes vident, & pauci assequuntur. Quæ enim aut Demosthenis, aut Ciceronis oratio in eam eloquentiæ formã inclusa est, quam in Oratore M. Tullius expressit? Tum verò si attendas diligenter primum illud Euclidis decretum, quod affers, SVPER data linea recta posse triangulum lateribus æquis constitui, intelliges non posse verissimo illo scientiæ genere comprehẽdi, in quo neq; rectæ lineæ, neq; trianguli æquis lateribus natura proponatur. Tum verè Mathematicus demonstrat, cum quæ suarum formarum proprietas sit, ex ipsarum definitionibus colligit: cæteræ eius demonstrationes, euidentes illæ quidem sunt, sed quæ à perfectissimis absint tamen longissimè: neque enim omnes perfectas æquè esse existimandum est.

in quo valde a te ridicule reprehenditur Aristoteles quod demõstrationẽ aliã fecerit quæ quãobrẽ res sit, aliam quæ esse rem tantum doceat, aliam primæ, reliquarum figurarum aliam, vniuersam aliam, aliam ex parte, aliam affirmantem, negantem aliam, aliam rectam, aliam obliquam, & ἐς τὸ ἀδύνατον compellentem aduersarium, aliam quæ ex quouis causarũ genere, aliam quæ reciprocatione, aliam quæ in orbem fit. Quæ demonstrationum genera non eo ponuntur ab Aristotele, quia perfecta omnia sint, sed ne euidentis probationis rationem vllam genúsve præteriret, & vt perfectissimum quod esset, sic facilius cognosceretur. cũ enim præstantior ea sit demonstratio, quæ quamobrem res sit docet, quàm quæ esse rem tatũ, quæ in prima figura, ꝙ quæ in alijs cõcluditur, vniuersa ꝙ ea quæ ex parte fit, quæ affirmat quàm quæ negat, recta quàm obliqua, quæ ex forma fit, quàm quæ ex alio vllo genere causarum: præstantissima ea erit demonstratio quæ ex forma fit, quæ recta est, quæ affirmat, quæ vniuersa est, quæq; quamobrem res sit docet. Non ergo demonstrationi quam initio definierat falsas postea species attribuit Aristoteles, quod neque ego neq; tu faceremus homines nullo iudicio, præsertim si cum illo conferamur, sed cum formam illam demonstrationis longè excellentissimã initio proposuisset, ne hæc quidẽ in quibus minus ine-

rat dignitatis, voluit præterire. Hæc mihi quidẽ Petre Rame videtur ratio verissima docendi, vt cum quid in re quaque optimum sit proposueris, tũ & quid optimo proximum sit ostendas. Venio ad reliquas reprehensiones tuas. Nugari tibi videtur Aristoteles quòd cum demonstrationem posuisset rerum dũtaxat vniuersarum æternarúmque esse, quærat posterius omniúmne rerum, an nullius sit demonstratio: simile enim eum facere, ac si cum affirmasset solem interdiu tantũ nobis lucere, deinde quæreret, omnine an nullo tempore luceret. Obijcis deinde noua eũ fingere vocabula, relinquere vsitata: Tertio ridiculè illud quærere cõstitutis in partẽ vtranque extremis, possintne media esse infinita. Quarto delirare tibi videri & in tota illa disputatione de demonstratione & finitione, idem enim esse demonstrari rem & definiri, & in illa præterea ratione ex dictis (dicta scis me vocare κατηγορούμενα) inuestigandæ finitionis. Tum illa à te reprehensio affertur, quæ in omnes Analyticos libros valet, literarum, tãquam si grammaticus esset, aut grammaticis hoc velit gratificari, exemplis vsum esse perpetuo. Addis ad extremum ne Peripateticos solum insectari videaris, fallaces quasdam conclusionum rationes à Stoicis excogitatas esse, & à Cicerone in Topicis susceptas & approbatas. Ad quæ omnia tibi ordine respondebo. Primum igitur

quod nugari tibi videtur Aristoteles, qui posteaquam demonstratioнē rerum duntaxat vniuersarum æternarúmque esse dixit, tum quærat, omniúmne rerum, an vero nullius sit demonstratio, non recte accipis. aliud enim est dicere quidpiam & affirmare, aliud vero quæ contra dici possunt, refellere. Cum igitur posuisset Aristoteles rerum duntaxat vniuersarum esse demonstrationem, facturum se operæpretium existimauit, si eorum qui demonstrari omnia posse, & eorum item qui nihil demonstrari posse censebant, confutaret refelleretque sententias. Secundum illud erat in reprehēsione tua, noua fingi ab Aristotele vocabula, deserique vsitata. Quæ ista quæso Rame vocabula noua sunt, quæ fingi ab Aristotele vis? DE OMNI, inquis, & PER SE. Primum vt hæc maxime noua sint, ignosci tamen nobis concedique debet, si in rebus nouis, vocabula fingimus noua. Græci enim ipsi qui hæc tam tractauerant diu, nouis interdū vti verbis cogebantur. Apud Ciceronē Varro cum Qualitatis verbo vsus esset nouo sanè, petiisset que ab Attico & Cicerone, vt sibi vti interdū nouis verbis liceret, & Atticus pro Cicerone quoque respondisset, licere Græcis etiam si vellet, vti, tum ille rursum, Bene sanè facis, sed enitar vt Latine loquar, nisi in huiusmodi verbis, vt Philosophiam, aut Rhetoricam, aut dialecticā appellem: quibus, vt aliis

multis, consuetudo iā vtitur pro Latinis. Qualitates igitur appellaui, quas ποιότητας Græci vocāt, quod ipsum apud Græcos non est vulgi verbum, sed Philosophorum, atque id in multis. Dialecticorum vero verba nulla sunt publica, suis vtuntur: & id quidem commune omniū ferè est artium. aut enim noua sunt rerum nouarum faciēda nomina, aut ex alijs transferenda. Quod si Græci faciunt, qui in ijs rebus tot iā secula versantur, quanto id magis nobis concedendū est, qui hæc nunc primum tractare conamur? Hæc cū Varro dixit, Tū Cicero qui in eo sermone tertius est, Tu vero, inquit, Varro bene etiam meriturus mihi videris de tuis ciuibus, si eos non modo copia rerum auxeris vt effecisti, sed etiam verborum. Vides Rame tribus ijs doctissimis hominibus autoribus posse nos in rebus nouis verbis vti inusitatis. Verū vt Latina hæc noua sint, an ideo græca quibus vsus est Aristoteles noua erunt? Tu qui Aristoteli obijcis vsitata eū relinquere vocabula, noua fingere, docere debuisti apud græcos verba hæc κατὰ παντός, καὶ καθ' αὑτὸ non esse vsitata, esséque alia, quæ pro ijs dicantur, vsitatiora. Venio ad ridiculā illam quęstionē, An constitutis in vtranque partem extremis possint media esse infinita: quod idem esse vis atque si quæreretur, an in baculo duobus extremis finito & terminato extremum sit & finis aliquis. Ad quam quæstionē

audiendam, si tu doctorum, interpretum, magistrorum, præceptorum, iuuenum, senum, omnium denique ordinum & ætatum concionē per præconem aduocas, vt Aristotelis stultitiā singularem omnes cognoscāt, quanto ego hoc minus verebor facere, qui eos ad Petri Rami stultitiam, inscitiam, impudentiā à iuuenibus cognoscendam, à senibus damnādam, ab omnibus fugiendam cōuocaturus sum? Adeste igitur Iuuenes, senes, doctores, discipuli, adeste inquam omnes, & Petri Rami singularem in calumnia impudentiā cognoscite. Quod Petrus Ramus quærere Aristotelē ait, in baculo duobus finibus terminato, extremū ne sit ac finis aliquis, calidū mendacium est. Quid igitur? Audite rursum quæso, omnes qui adestis. Aristoteles vt doceat facilius non posse omnia demonstrari, staréque tandem aliquando & quiescere demonstrationes, tria hæc prius quærit: primum, An designata infima specie, quæ de illa dicātur possint esse infinita: alterum, Designató ne primo genere, genera sub eo esse infinita possint: postremo, an & genere summo & specie ima designatis, media tamē sint infinita. Quid hîc quæso est quod rideam⁹? An quia Aristoteles quærat in quo scrupulus nullus sit, quod qui neget, de stultitia sua prius cōfiteatur est necesse? Primū vt nullā res dubitationē habeat, tamē nō quæritur inepte. Geometræ enim & Arithmetici quæ quærunt, non quia de

lis dubitent, eò quærunt, sed vt intelligatur quid probare velint. Nā si quæ dubia non sunt, stulte in artib9 & disciplinis omnia quærūtur, multo certe stultius demōstrātur: Arithmetici tamē hoc demōstrāt Datis numeris duobus medium omnem numerū esse finitū: quod Aristotelicæ quæstionis nō est admodum dissimile. Non igitur quicunque quærit, id quod quærit addubitat, & cōtrouersum facit, sed interdum ideo tātum quærit, vt intelligatur quid docere probaréque velit: quod nos adeo in ijs libris admonet Aristoteles, cum quid inter dialecticas & scientiarū proprias quæstiones intersit, docet. Sed tamen vt hoc, quāuis falsum, suscipiam, nihil nisi quod dubium est, quæri, vacare ne dubitatione illa tibi quæstio videtur, An constitutis extremis, media sint infinita? Quæso in isto tuo baculo, quem nisi ferratum vtrinque fecisses, extrema in eo nulla esse putasses, in isto inquam tuo baculo quomodo defendes media non esse infinita? An nō habet iste tuus baculus, vt cætera omnia huius generis quanta, partes duas? an non vtraque pars partes rursum habet duas? an secundæ hæ partes, partes non habent alias? & hæ rursum tertiæ alias, quarum item aliæ partes sunt? & vt breue faciam, quam baculi istius tui mihi partem dabis, cuius ego tibi non dem partes rursus infinitas? An nunquā audisti, quanta omnia, quæ quidem continua cohærentiáque sunt, in

partes diuidi infinitas posse? cum minimum dari nihil in rebus possit. Quid nunc Rame ais? an non vides in isto tuo baculo finito media esse infinita? an nõ vides de quo neminem dubitaturũ credebas, de eo te nunc vehementissime dubitare? Qua nam quæso in re tuam stultitiam apertius testificari poteras, quàm de re maxime dubia nihil dubitando? Sed nimis vrgeo: transeo ad delirium Aristotelis in disputatione illa de demonstratione & finitione, & in illa præterea ratione quam tradit ex dictis inuestigandæ & aucupandæ finitionis. Equidem quanta mea intelligentia est, video Aristotelem in ista disputatione probantem varie & copiose aliud demonstrationem esse, aliud finitionẽ: finitionẽ colligi demonstratione nõ posse, dialectica probabiliq; ratione posse, è quolibet causæ genere cõcludi demõstrationẽ posse, & inter cętera, quæ ratio inuestigãdæ finitionis sit. Cedo igitur in quo tibi videtur delirus Aristoteles? an quòd demõstrare & definire diuersa faciat? Quin igitur illius tu rationes cõfutas, & eadẽ esse doces, ne qui illũ delirũ facis magis ipse delirare videaris? Equidẽ cũ sic cõcluditur,

Figura omnis plana lineis tribus comprehensa, tres habet angulos rectis duobus angulis pares.
Triangulus talis figura est.
Quare triangulus angulos tres habet rectis duobus angulis pares.

Cum ſic inquam concluditur, demonſtrari de triangulo propriam eius affectionem video, definiri nihil video. Cum autem ſic colligis,

Homo animal eſt rationis particeps,
Socrates homo eſt,
Quare rationis particeps eſt.

Cum ſic inquam colligis, ne illud quidem aſſequeris, vt de Socrate ipſius definitionem concludas. Nam & rerum ſingularum, quæ fluxæ ſunt & caducæ, definitiones nullæ ſunt: & vt ſint maximè, Socratis tamen ea definitio quæ in omnes homines valet, dici non poteſt: propria ſiquidem eius rei definitio eſſe debet, cuius eſſe dicitur definitio. Diuerſa igitur ſunt demonſtrare & definire, quando & qui demonſtrat non definit, neque contra demonſtrat qui definit. Neq; enim qui hominem animal eſſe dicit rationis particeps, demonſtrat ac docet: tum doceret, ſi quamobrem homo tale ſit animal diceret. Nihil dum igitur delirat Ariſtoteles: fortè in ratione inueſtigandæ finitionis delirabit: quare eò tranſeamus. Præceptum Ariſtotelis eſt vt ſi inuenire definitionẽ velim, ad ea reſpiciam, quæ de eo genere dicuntur, cuius quæritur definitio, tum vt genera ſuperiora coner differentijs diuidere. Tu è fontibus inuentionis hauriri definitionem poſſe putas. Quod ego vt ingenuè fatear, nunc primum audio: neſciebam certè hunc locorum vſum: ſi quid mihi

probandum esset, posse me id facere putabam eruto è locis argumento: si quid definire vellem, argumentorum locis vtẽdum esse id vero nesciebam. M. quidem Tullius in Topicis hunc quærendæ finitionis modum tradit ab Aristotele, quemadmodum res ipsa indicat, acceptum, vt cum sumpseris ea quæ insunt ei rei quã definire voles cum alijs communia, vsque eò persequare dum proprium efficiatur quod nullam aliam in rem transferri possit. vt hoc, Hæreditas est pecunia, commune adhuc: multa enim genera sunt pecuniæ. Adde quod sequitur, quæ morte alicuius ad quempiam peruenit, nondum est definitio: multis enim modis sine hæreditate, teneri mortuorum pecuniæ possunt. Vnum adde verbum, iure, iam à communitate res distĩcta videbitur, vt sit explicata definitio, sic, Hæreditas est pecunia quæ morte alicuius ad quempiam peruenit iure: nondum est satis: adde, Nec ea legata testamento, aut possessione retenta, confectum est. Hanc igitur quærendæ finitionis viam M. Tullius ostendit, è locis inueniri posse non dicit. Locus enim ille definitionis, admonet tantùm, vt cum quid res sit quæretur, adhibeamus definitionem: definitio quomodo inuestigãda sit non monet. Quinta illa superest reprehẽsio, Aristotelem in libris Analyticis ineptè facere qui elementorum exemplis, non poëtarum, non oratorũ, non rerũ deniq; ipsarũ perpetuo vtatur: vt

aut stultè & ridiculè geometras imitari studuisse videatur, aut verò diuinasse multos sua scripta admiraturos qui Alphabeti dűtaxat literas didicissent. Quorũ nihil à te verè dicitur: neq; enim elementorũ modò exẽplis Aristoteles vtitur, sed vbi præcepta sua vera, cõstãtia, necessariáq; esse in elemẽtis primũ ostendit, tum ea veris rerũ illustrat exemplis, vt nullum vel rudiorum querelæ, vel tuæ calumniæ locum relinquere voluisse videatur. Tum verò quòd vtitur elementis, neque id eò facit, vt aut Geometras ridiculè & ineptè imitetur, aut quòd diuinarit homines abecedarios, vt ita dicam, sua scripta admiraturos, quin vt homines potius intelligerent rationem eam cõcludendi quam docet, ad quamcunque adhibeatur materiam, firmam perpetuo constantémq; esse. Respondi tibi ad ea quæ in libris ijs duobus sine vllo indicio damnabas: quibus tu quia corollarium veluti quoddam uddere voluisti Stoicorum illam & Ciceronis reprehensionem, pro vtrisque tibi pauca respondebo. Ita enim Ciceronẽ, vt taceam de Stoicis, de omnibus nobis meritum puto, vt aduersus tuas calumnias defensor ei deesse non debeat. Et certè magis eũ hæc causa q̃ Stoicos attingit: illius enim libri in medio sunt, horum nihil legimus, vt si tibi negetur falsos hos quos dicis conclusionum modos, Stoicos inuenisse non habeas quo refutes. Tuam igitur reprehensionem

tuis ipsius verbis proponam. Ijs tantis malis adiecere inquis Stoici fallacem syllogismi speciem tertiam & septimam, quos in Topicis Cicero sequutus est. Dispositio enim illa constans & perpetua non est, vt si dicam de viro optimo,

Non si homo est Socrates, malus non est,
Sed homo est,
Ergo malus est.
Non & equus homo est, & lapis,
Sed non est homo,
Ergo lapis.

Propositio vera est, assumptio vera, falsa conclusio. Scio quid hic dici soleat, propositionem ex repugnantibus rebus fieri oportere. Argumenti ergo natura firma erit conclusio, non argumentationis & dispositionis, quod opus erat. Hæc tu quoniam à Cicerone accepisti, videamus quàm bona fide acceperis: Quare Ciceronis verba ponamus. Cum autem, inquit Cicero, aliqua coniuncta negaris, & ijs alia negatio rursus adiungitur, & ex ijs primum sumpseris, vt quod relinquitur tollendum sit, is tertius appellatur concludendi modus. Non & legatum argentum est, & nō est legata numerata pecunia,

Legatum autem argentum est,
Legata igitur numerata pecunia.

Hæc Ciceronis verba esse scis: quæ quemadmodum

intelligenda sint, nunc audies. Coniuncta hæc sunt,

Et legatum argentum est, & legata est numerata pecunia: quæ negabuntur, si negationem præposueris, hoc modo,

Non & legatum argentum est, & legata est numerata pecunia.

Addenda rursum negatio est, hoc modo,

Non & legatum argentum est, & non est legata numerata pecunia.

Coniuncta illa cum præposita nondum esset negatio, vera erant, Et legatum esse argẽtum, & legatam esse numeratam pecuniam: falsa negatio præposita fecit, hoc enim præposita negatione valent, fieri non posse vt numerata pecunia ei legata sit, cui legatum sit argentum. Secunda cum accessit negatio, vera rursus fiunt: hoc enim tum dicunt nõ posse non esse legatam pecuniam numeratam ei, cui legatum est argentum: quòd si assumas, Sed argentum legatum est, colliges legatam esse numeratam pecuniam. qui cõclusionis modus firmus mihi ac constans videtur. ita enim, si mihi hoc des, Non & hominem esse Socratem & esse nõ malum: illúdq; item, Socratem hominem esse, negare non possis quod sequitur, Socratem esse malum. Ita omnino rectè colligas,

Non & hoc est, & illud non,

Hoc autem,

Illud igitur.

Hoc te hominem tanto iudicio, & lumine diuinitus præditum dialectico fefellit, quòd propositionem cui apposita conditio est, à Cicerone dici coniunctam putasti. Neq; illud animaduertisti, cõiuncta ab eo dici, non quæ coniunctione quauis connexa copulatáque sunt, sed ea duntaxat quæ hoc modo dicuntur,

Et legatum argentum est, & legata est numerata pecunia.

Itémque,

Et Socrates homo est, & malus est.

Alia nanq; vis est enunciationis huius,

Non si Socrates homo est, & malus non est,

Alia huius,

Non & Socrates homo est, & malus non est.

Illa vera, hæc falsa est: illa idem valet ac si diceres, Socratem quamuis homo sit, non esse tamen ideo malum: hæc verò hoc dicit, Non posse non esse malum Socratem qui homo sit: quod falso scilicet dicitur. Vt si hac propositione vtare, quemadmodum vti debuisti vt modum hunc tertium concludendi fallacem esse ostenderes, non mirum sit, falsum id esse quod efficitur, Socratem esse malum, qui vir sit optimus. Ac ne fortè dubites coniuncta ita à Cicerone accipi, paulo infra hunc Ciceronis locum in quo nunc sumus, scriptum ijs verbis inuenies, Deinde addunt, inquit Ci-

cero, Coniunctionum negantiam sic,

Non & hoc & illud,

Hoc autem,

Non igitur illud,

vbi cõiunctionem de cõditione intelligi nõ posse vides, nisi prorsus nihil vides. Septimũ illum Stoicorum modũ, in quo cũ aliqua cõiũcta negauimus, quod prius est tollimus, vt quod sequitur, euertatur: hoc modo,

Non & hoc & illud,

Non autem hoc,

Illud igitur.

Septimum inquam hunc modum verum esse non defendo, infirmum, fallacem, captiosum esse dico. Quæ enim necessitas est cum illa duo dederim, Non posse hominem & lapidem esse & lignum, non esse autem lapidem, cum inquã duo hęc dederim, quæ necessitas est me hoc concedere, hominem quoniam nõ sit lapis, esse lignum? Cum igitur in omnibus ijs cõcludendi modis qui à Cicerone ponuntur, præter quàm in hoc septimo, propositione & assumptione datis, necessario consequatur complexio, quia Ciceronem stultum non facio, aut ex repugnantibus partibus constituemus propositionem: vbi si alterum ponas, tollis necessario alterum, aut mendosum Ciceronis codicem esse defendemus: vt vbi hodie sic legitur, Septimus autem

Non & hoc, & illud,

Hoc autem, non illud igitur.

Scriptum sic fuerit,

Non & hoc non & illud non,

Non autem hoc,

Illud igitur.

Quæ ratio colligendi quàm certa, firma, vera, constánsque sit, pluribus verbis docerem, nisi omnes sua sponte intelligere arbitrarer. Neque enim illud mihi satis placet quod vulgo responderi video, modũ hunc tum valere cũ ex partibus pugnãtibus constituta est propositio: causa mihi hęc videtur magis vt vera sit propositio, quàm vt aliquid isto modo colligatur fiátque necessario. Illa enim vera demum cõcludendi ratio existimanda est, in qua propositione assumptionéque datis, negari non potest conclusio. Neque vero cũ sic concludimus,

Non & hoc non, & illud non,

Non autem hoc,

Illud igitur.

sextum concludendi modum esse dicam, in quo posito eo quod antecedit, tollitur quod erat annexum. Si enim eũdem semper esse modũ volumus, cum sumpto eo quod antecedit, quod consequitur euertimus, causa nulla erat quãobrẽ sextũ modũ à tertio Cicero distinguerit, cũ in vtroq; sumpto eo quod antecessit, id quod annexum est, tollas. Tertij modi hoc est exemplum,

Non & hoc & illud non
Hoc autem,
Illud igitur.

Sexti autem hoc,

Non & hoc & illud
Hoc autem,
Non illud igitur.

Quos modos si diuersos M. Tullius facit quoniam in illo propositionis negatæ cōiūctæ alteri parti additur rursum negatio, in hoc autē cōiunctæ negatæ vtraq; affirmatur pars, cur modū septimū non faciat cū negatæ coniunctæ vtraque rursum pars negetur, atque ita quod antecedit ponitur, vt quod annexum est perimatur? Habes iudicium meū de Ciceronis modo illo septimo: quod si minus tibi placebit, non repugno quin illud accipias quod omnes tibi respondent, modū hunc septimū tum valere, cū è partibus pugnātibus cōstat propositio: quarū ea vis, ea natura est, vt eodē tēpore neq; esse neq; non esse possint. Præteruecta est oratio mea tuarum calumniarum in artem Logicam Aristotelis scopulos omnes non tam equidem periculosos quàm molestos: consequens est vt de secundo iudicio quemadmodum tu diuidis, tibi pro Aristotele respondeam. Secundum iudicium credo vocas rationem artium tradendarum, quam græci μέθοδον appellant: eam in suo Organo, vbi disserendi dūtaxat præcepta

dantur, cur doceat Aristoteles? Aliud differere est, aliud artem aliquã tradere: alia itaque rei illius, alia huius præcepta sunt, neque eadem vtriusque rei ratio est. Siquid prætermissum ab Aristotele est quod ad disserendi rationem pertinet, profer, reprehende, flagitium Aristotelis agnoscam, tuam laudabo, suspiciam, admirabor diligentiam. Neque enim ita me Aristoteli addixi, vt illius aut errata defenderem, aut negligentiam excusarem, neque ita à te vnquam opinione dissensi, vt si quid aut inuenisses per te, aut acceptũ ab alio melius tractãdo & explicando fecisses, meritam tibi laudem supprimere voluerim. Cum enim id inhumanum est, ac ferum, tum statuendum mihi exemplum nõ est, vt si quid ipse (qui in literis quãta maxima possum industria versor) commode vnquã aut inuenero, aut scripsero, calumniari alij quàm laudare malint. Sed ad rem. Nihil necesse est Rame cum disserendi traduntur præcepta, rationem explicandarũ artium exponi. De qua quoniam nihil mihi dicere videris, ipse quæ à Galeno hac de re scripta sunt, dicã. Tres omnino viæ sunt, quibus artes aut inueniũtur, aut explicantur: resolutione finis in media, inueniuntur compositione, & definiendo explicantur. Omniũ scilicet artium ac disciplinarũ hæc fuisse videtur inuentio, vt cum homines vtilitatem aliquam consequi voluissent, tum ea omnia quæsierint diligenter, quæ

ad finem illum propositum ducere videbantur. Sic inuenta medicina est, sic differendi & dicendi artes, sic Politica, sic Moralis disciplina, & ne longũ faciã, philosophia vniuersa, ipsæq; etiã fabriles artes. Quod de omnibus dictũ, satis fuerit in vna aliqua arte demonstrare. Cum initio homines sub dio agerent, & cæli iniurias ferre vix possent, ratio quærenda eis aliqua fuit, qua æstus, frigora, imbres arcere ac vitare possent. Quare de tecto primum, tum quia sublime stare illud per se non poterat, de parietibus quibus superimponi posset, cogitarunt: postremo de agendis altius fundamentis, quo ipsi stare parietes firmius possent: à quibus postea in ædificando inceperunt, parietes deinde excitarunt, tectum postremo de quo primo cogitarant, superiniecerunt. Quo eodem ordine de ijs aget, qui ædificãdi artem literis volet explicare: non secus atque Medicus elementa quatuor principio contemplatur, tum qualitatum temperationes: eas deinde corporis nostri partes, quæ vnius admodum generis & naturæ sunt: tertio quæ diuersarũ sunt naturarum, è quibus proximè homo constituitur, de cuius sanitate & tuenda & restituenda cogitationem initio susceperat. Hæc compositionis & progressionis via est & ratio, tradendis artibus accommodata maximè: cum media eousque persequimur, donec ad eum finem perueniamus, qui nobis erat propositus. Altera

via est, tradendarum compendio artium, cum breuiter definiendo & diuidēdo, omnia quæ in arte insunt, transigimus: qua ratione artē suam paruam (sic enim inscribitur) Galenus composuit & explicauit. Logicā artem, quemadmodum antè diximus, componendo & progrediēdo tradidit Aristoteles: ab illis enim decē generibus quę à fine regrediens suo inuenerat postrema exorsus, ad nomen & verbum progressus est: inde ad enunciationes: tum ad syllogismum, demū ad euidentem illam ac necessariam probationem peruenit, quē artis huius finem constituimus. Quanquam antē artem hanc explicet componendo, definit tamen ac diuidit multa, exemplis omnia declarat: neque enim dici potest, artem vllam tradi posse, in qua quæ vniuersa sunt nō tribuātur in partes: quæ inuoluta sunt, non explicentur definiendo: quæ multiplicia sunt, nō distinguantur, quæ obscuriora sunt, exemplis, similitudinibus, contrariorum oppositione non illustrētur: quæ dubia sunt, certa ratione non probentur. Hæc cū pessimi etiam scriptores & facienda esse intelligant, & faciant semper, persuaderi non potest, summos philosophos qui ante Aristotelem fuerunt, rationē hanc tradendarum artium ignorasse. Sed magnam semper habuit controuersiam à genere ne an à formis singulis, à causa, an à re potius effecta initium docendi sumeretur. Quod cum Aristoteles dicit, suam veteribus

gloriam nō adimit, quanta in re sit difficultas osten-
dit. Tertium indiciū restat quod & in Parmenide, & in libris de Rep. sexto & septimo attigit Plato, Aristoteles autē pluribus & illustrioribus literis pertractauit: in quibus tu non sapientiam vllam, sed morologiam quandam singularem describi vis. Quod quibus à te verbis dicatur operæpretium audire est. Nā, inquis, cum primi libri duobus capitibus & tertij initio sapientia definitur causarum sciētia, deinde proponuntur causarum genera quatuor, forma, materia, efficiens, finis: deinceps veluti è tumulo lutulēta palude circundato, omnes in partes digressiones perpetuæ sine regressione fiunt. In reliquo enim primo libro Philosophi vellicantur qui de causis loquuti sunt, secundo quæritur an caussæ specie & origine sint infinitæ, tertio inanium dubitationum cumuli substrati sunt, quarto quædam dialectica inseruntur: sed ex omnibus deliramentis longè maximum illud est, quod contradictio quæ principium principiorum statuitur, longissima tamen oratione confirmatur. Septem proximis libris Thesaurus est vocabularij Sophistici & Metaphysicæ phreneseos distortiones phātasticę: quasi aliqua esse possit doctrina ex solo genere, vbi nullæ species cōsiderentur. Sic enim Phātasticus ille Theologus Entis metaphysicā ait esse quatenus ens est, nec substantiam, quantitatem, qualitatē, & cętera à Me-

taphysico somniatore, sed ens solum cõsiderari. Quòd si ad cœnam lautis perdicibus, leporibus, cæterisque epularum generibus affluentem vocaretur, nec hoc, neq; illud attingeret, sed ens ipsum quatenus ens est, phrenetico odoratu ruminãdo degluberet. Nec defuere tamen qui ad Metaphysica somnia Aristotelis, tertium iudiciũ, quod Plato singulari nomine Dialecticam appellat, traducerent, & dialecticam dicerent à Platone Metaphysicam nominatã: tam difficile videlicet erat intelligere inuentionem dispositionémq; rerũ, quæ oratione tractantur, esse dialecticæ, atque illum locum Platonicum ex pulcherrima dispositione constare. Metaphysicum autem illud tertium iudiciũ nominare potius quàm Mathematicum, ethicum, politicum nulla ratio est: quoniam non Physicæ solum, sed mathematum, sed moralium, sed omnium artium dispositionem habet. Verum redeamus ad rem. Duodecimo libro videtur naufragijs sapiens vrinator se in portum recipere, & meminisse tandem aliquando sapiẽtiam initio definitam esse Scientiam causarum. Quærit igitur quę sint & quot in cęlo causæ, & pauculą quædam de numero orbium ab Astrologis suffuratur: vt verissimum pateat hæc intuenti non solum quod scripsit de libro illo Plutarchus in Alexandro, nihil hic vtilitatis vel ad docendum, vel ad discendum esse, sed, si ex effectis artium vim metiri liceat,

egregia quædam, vt dixi, morologia sit, quæ moriones huius nimiæ sapientiæ oraculis efficiat. Hæc tua verba sunt: hoc tuum de Aristotelis libris, déque ipsa adeo prima philosophia iudicium sanè graue. Ego de Aristotelis libris, quoniam hoc institui, respondebo: simúlque quid de re ipsa sentiendum sit ostendam. Primum igitur non video quamobrem Aristoteles initio eius operis quod de sapientia instituerat, sapientiam definire nō debuerit: nisi fortè suo quidē loco definisse cōcedis, malè autē definisse vis, quod tibi dicendū tamē erat: vt intelligeremus saltē quid velles. Reprehēdis Aristotelē, qui sapiētiam initio operis de sapientia definierit causarum scientiam. Alij id à te reprehendi putant quòd non loco, alij quòd non rectè definita sapientia sit: ego qui tuæ famæ & existimationi consulo, neutrum à te reprehendi dico: nec enim commodiore potuit loco, vti iam ostendimus: neq; melius definiri sapientia. Cum enim sapiens is habeatur, qui causas rerum principiáque cognoscit, qui principes ac summas causas cognoscit, nónne verissimam is videtur adeptus sapientiam? Quid quæso aliud sapientia est, quàm perfectissima excellentissimáque scientia? quæ autem perfectior esse scientia potest, quàm quæ ex ijs nascitur principijs, quæ quemadmodum libro de Rep. sexto scribit Plato, ponenda non sunt? Videmus Arithmeticam omnia ea ponere, ex quibus sua colli-

gere decreta vult: idem facit Geometria, Idem Astronomia, idem Musica, idem partes omnes philosophiæ quæ circa vnum aliquod genus versantur. Quamobrem non satis dignæ Platoni videntur scientiarum nomine, artes dici vult: quia primis nõ vtantur principijs, quæ vera demum principia sunt. Hæc prima rerum omnium summáque principia tam earum quæ corporatæ, quàm quæ sine corpore sunt, tam earũ quæ in materia demersa iacent, quàm quæ extra materiã aut sunt, aut intelliguntur: harum inquam rerum omnium, qui principes causas cognitas habet, is demũ sapiens censendus est, & eiusmodi cognitio sola sapientia & scientia iudicanda. Non potuit meo quidem Rame iudicio, quod idem tibi videri volo, sin minus existimari quidem certè honoris tui causa, melius definiri sapientia. Cum igitur earum rerum quas diximus, cognitio sapientia sit, non potest de causarum generibus non agere is, qui de sapientia exactius aliquid scribere instituit. Cum enim causarum hæc sint genera, forma, quæ & essentia & natura rei cuiusque dici potest, Materia, quæ subiectum est formæ, Efficiens, vnde motus omnis principium est, Finis, cuius gratia, cætera fiunt, principi huic philosopho quærendum necessario est de causis: docendúmq; plura earũ non esse genera: id quod cõsequitur Aristoteles veterũ de principijs rerum opinionibus recensendis: nullum

siquidem illi causæ genus extra hæc quatuor afferre visi sunt. Neq; verò satis fuerit hoc ostendisse: doceat præterea necesse est, rerum causas non esse infinitas, ne omnis penitus scientia tollatur. Cum enim id demum sciatur, cuius princeps causa cognoscitur, vbi autem causæ infinitæ sunt, prima nulla esse causa possit, qui causarum infinitatem ponit, is nihil sciri posse existimat. Hactenus nihil non prudẽter Aristoteles, nihil non sapienter, nihil non necessario. videamus quæ sequuntur. Omnis ars, omnisque disciplina suas quasdam dubitationes habet: quæ nisi proponantur, nunquã satis ars ipsa intelligatur: cum scientiæ omnis mater sit ac parens dubitatio. Tertio itaque libro ea persequitur Aristoteles, quæ in hac disciplina quæri ac dubitari possunt: quæ reliquis deinde libris, vt locus incidit aptissimus, dissoluit. Huiusmodi illa sũt, Vnáne disciplina quatuor illa quæ diximus causarum genera contempletur. &, primæ ne sit philosophiæ essentiæ tantum causas cognoscere, non etiam demonstrationum principia, quale illud est quo omnes vtuntur artes, Non posse rem eandem de eadem & affirmari simul & negari. Item, si scientiæ huius est rerum principia ac causas cõtemplari, cum res ipsæ diuersæ sint, aliæ scilicet intelligantur solum, aliæ etiam sentiantur, vt necesse sit diuersa earum esse principia, positne vna hæc esse ars & facultas, an verò sint plu-

res. si plures sunt, cognatæ ne sint inter se tamen, & generis eiusdem, omnésque sapientiæ mereantur nomen. Tum vtrum tantum ea sint, quæ sentiuntur, non etiam quæ animo cogitationéque cernuntur. vtrum ea tantum quæ sunt, non etiam quæ rebus ipsis per se insunt, sapiens consideraturus sit. Cuius erit artificis de eodem & diuerso, simili & dissimili, priore & posteriore ad veritatem disputare, de quibus ad opinioné solum disserit Dialecticus. sintne genera suarum formarum principia quædam, cum genera, prima sint, prima auté quæ sunt, principia sint. Et, si genera principia sunt, rursus suprema ne genera, an ea quæ rebus singulis sunt proxima. Tum an præter subiectum siue materiam, aliqua alia rerũ propria causa sit, eáq; à materiá ne seiũcta sit, an in materia verò immersa, qualis rei cuiusque forma est, & Stoicorum sentẽtia, Deus. Sin separata & seiuncta à materia causa ea est, vná ne sit an plures. Hæc & huiusmodi alia quærit libro tertio Aristoteles, quàm ad eam scientiam aptè & accommodatè quæ causas rerum omnium primas contemplatur, nemo non videt. Quarto libro Dialectica quædam inseri ais, & quod longè tibi stultissimum videtur, quod principiorum principium statuitur, longissima tamen oratione confirmatur. O te malum Aristoteleum, si non intelligis quamobrẽ vtrunq; hoc faciat Aristoteles:

quem autem te appellem, si sciens & prudens nigra è candidis facere vis? Nam cum propositũ Aristoteli esset de eo quod est agere, ea ratione qua est, partémq; hanc philosophiæ in contemplatione totam esse initio ostendisset, addidissétque quarum rerum contemplatione, primarũ scilicet causarum, quas finitas esse docuit, proposuisset deinde quæ in disciplina hac propriè quæri possint, & vero debeant, Quarto demum libro quem Græci tertium faciũt, de eo quod est (quod cũ à Græcis vocetur ὄν, permittes mihi vt Ens appellẽ) in vniuersum quærere sapientẽ ostendit. Et quia Ens ipsum atque vnum subiecto eadem sunt, de vno, atq; etiam de eodem, de pari, de simili, quæ ad vnius naturam vidẽtur quodãmodo accedere, quærit: neq; de ijs modò, verũ de illis etiã quæ vni opponũtur, qualia ipsa sunt plura: vtrũq; enim cõtrariũ eadẽ doctrina cõsiderat. Quo fit vt de ijs etiã quærat quæ simili, pari, eidémq; sunt cõtraria, atq; adeò de contrariorũ generibus omnibus. Cũcta enim diuersitati ac varietati subiecta sũt, diuersitas porrò & varietas, nisi vbi res plures sunt, intelligi nõ possit: vnum autem & plura cõtraria esse dicebãtur. Quod si de cõtrarijs omnibus cognoscat, dubitari non potest quin de eo omni quod est, cognoscat: quæ enim cunque sunt, omnia aut contraria sunt, aut ex contrarijs cõstituta. Hoc si ita est quemadmodum dicitur, nulla erit res, nullũ corpus,

nulla natura, nihil erit deniq; quod princeps hæc philosophia artium omniũ regina & impetatrix non con sideret. Idque ita faciet, vt ne illa quidem negligat quæ Enti qua ens est (faciamus hoc vocabulum tractando mollius) non qua hoc aut illud: hoc est, quæ omni insunt enti. Qualia sunt cõmunia artiũ omniũ & scientiarum effata: quorum certissimum illud est & commune maximè, Non posse contradictionis veram simul esse vtranque partem. Prima igitur philosophia quæ ens ipsum, quod quidem ab vno non distinguitur, contemplatur, vna erit nimirum ars, vnáque doctrina, quemadmodum Ens ipsum vnum esse dicitur. Neque verò sapientem solum existimandum est, de ente in vniuersum agere: commune etenim id & cum dialectico & cum sophista habet: qui neque in genere aliquo vno aut re vna versantur, neq; ijs in disputando vtuntur quæ propria rei vnius sunt. Hoc tamen interest, quòd sophistæ fallere propositum est, Dialecticus rerum probabilitatem cõsectatur, sapiẽs verò noster, quicquid probandum sumpserit, vera & necessaria ratione cõcludet. Hæc ferè sunt, quæ quarto libro traduntur. Verùm quid est quod contradictionis principium illud lõgè clarissimum & certissimum eodem libro tam multis probatur? Primum igitur intelligẽdum illud est, principia si prima sint, quale hoc contradictionis est, nõ posse ex alijs rursus principijs

demonſtrari: neque Ariſtoteles hoc quod dixi principium tam probat, quàm Heraclitum, & Protagoram coarguit, qui in contradictione tertium quoddam eſſe dixerant: qua in re ijs vtitur rationibus, non vnde ſcientia naſci vera poſſit, ſed quibus ad abſurdum aliquod adigat compellátque aduerſarios, & ſecũ ipſos pugnare oſtẽdat: quas in Analyticis ἐς τὸ ἀδύνατον vocabat. Iam credo intelligis quænam quarto hoc libro dialectica, & quamobrem inſerta ſint: Transeamus ad theſaurũ vocabularij ſophiſtici, & Metaphyſicæ phreneſeos phantaſticas diſtortiones: de quibus initio tibi reſpondebo. Sed quænam quæſo iſta verba ſunt, Metaphyſicæ phreneſeos phantaſticæ diſtortiones? Quę hęc ænigmata, quę Allegoriæ ſunt? aut quod hoc Saliorum carmen eſt, quod ne à ſacerdote quidem ipſo à quo canitur, intelligitur? quæ hæc verborũ, aut mentis potius monſtra ac portenta ſunt? qui enim poteſt non eſſe eius portentoſa mens, cuius tam monſtroſa eſt oratio? ſed dices mihi, non in eo eſſe cauſam, hoc ne an illud verbum dixeris, rem ſpectãdum eſſe: te iſtis verbis hoc duntaxat ſignificare, Generis, cuius nullæ conſiderentur formæ, partes inſpiciantur nullæ, ſcientiam eſſe nullam poſſe: quare Metaphyſicam quæ id quod eſt in genere contemplatur, ad eius partes non deſcendat, ſcientiam tibi nõ videri. Nihil ſanè, ſi modo quę affers vera ſunt, dici melius poteſt.

Ego enim Rame tãtum abeſt, vt nullam eſſe generis ſcientiam putem, vt veriſſimam etiam eſſe credam. quo enim generis natura vniuerſa magis eſt, magiſq; adeo vna quàm formarum, eo verior generum quàm formarum exiſtimanda ſcientia eſt. An qui in Triangulo angulos tres eſſe ſcit rectis duobus angulis pares, non veriorẽ excellentiorémq; ſcientiam adeptus eſt, q̃ qui hoc idẽ in genere aliquo trianguli eſſe ſcit? Cùm igitur generis nõ ſolum ſciẽtia ſit, verùm etiam multo ſit quàm partium ipſarum præſtantior, illáque per ſe pulchrè ſine hac haberi poſſit, hæc ab illa pendeat, cur mihi genus tractare ſine partibus non licebit? An ſine quo aliquid eſſe poteſt, ſine eo conſiderari nõ poterit? Hominem, vt ad homines ſingulos nõ reſpicias, cernis animo & intueris, animal ſine homine & bellua contemplaris, ſine animali viuens, ſine hoc corpus, ſine corpore eſſentiã, cur non Ens ſine eſſentia? Cur quemadmodum eſſentiæ eſſe ſcientia poteſt, corporis, viuentis, animalis, hominis deniq; poteſt, ſi quæ horum propria ſunt demonſtrentur, Entis eodem modo non poſſit? An non cauſæ quædam ſunt primæ communéſque rerum omnium, quæ neq; philoſophi naturalis ſunt, neque Mathematici propriæ dici poſſunt, cum vtrique ſint communes? Harum cognitio nulláne ſcientia continebitur? Ne Trucus quidem

neq; formarum Mathematicarum propriæ sint, neq; vllius denique accidentis, an non necesse est eius eas esse proprias, à quo hęc cuncta continentur? Hoc autem quid aliud quæso esse potest, quàm Ens? Ad hæc artes quæ in vna aliqua re versantur, quemadmodũ ante ex Platonis Republica dicebamus, sua ponunt principia, non probant: itaq; ex ignoratis principijs quæ colligunt, ignorari ea quoq; est necesse: Quamobrem ne omnia ignorentur, principem esse quãdam facultatem oportet: quæ reliquarum artium principia demõstret: cuius tam clara sua spõte sint notáq; principia, vt ea neq; poni, neq; exquisita vlla ratione probari sit necesse. Quam nimirum Plato lib. de Repub. septimo dialecticã dici posse quodam loco vult: qui ijs propè verbis scriptus est: HAVD SECVS *cum quis se ad disserendũ confert, neq; sensus ad eam rem adhibet, rationéq; duntaxat inuenire nititur, quæ rei cuiusq; natura sit, neq; prius conquiescit, quàm ad bonũ ipsum peruenerit, tum perfectã demũ assequutus est rei intelligibilis cognitionem. Certè, inquit, Glauco. At nónne Dialecticam hanc progressionẽ vocas ô Socrates? Nihil, inquit Socrates, prohibet. Hunc tu locum de principe hac philosophia intelligi non vis. At Plotinus melior paulo quàm tu Academicus, at ipsa veritas vult. Vide enim de disputatrice illa facultate quomodo eodem libro loquatur cum Glancone*

Socrates. Non animaduertis, inquit Socrates, O Glauco quantum hodie mali è differendi facultate publicè oriatur. Habemus enim quasdã de honesto, iusto, omni denique officio opiniones: sub quibus tanquam sub parentibus sumus educati: ijs paremus, has omni cũ veneratione & sanctimonia cõseruamus ac retinemus. Insinuant & se nobis voluptates boni quidem imitatrices, re vera autem matres omnis turpitudinis, honestatis inimicæ: quarum dulcedine, blanditijs, scabie allicimur, corrũpimur, deprauamur. Nec tamẽ tãtum valent ipsæ per se, vt imbibitas vnà cum lacte opiniones, quas præsertim tam sanctè conseruamus, repente possint ex animis hominum extirpare. Quòd si Dialectica quis instructus nos aggrediatur, roget quid iustum sit, nos quod de legislatore didicimus, respondeamus, ille contrà bonis suis rationibus eò nos deducat, vt nõ magis honestum id quàm turpe opinemur, idem in bono, idem recto faciat, idẽ deniq; in cæteris officijs, nónne ea minus curare incipiemus, & sic tãdem in omnem iniustitiam & turpitudinem prolabemur? Quod ne accidat soli ij qui trigesimum annum attigerint, summa cautione dialecticas argumentationes degustent. Hæc & huiusmodi alia Socrates: quæ de disputatrice facultate, vti iam diximus, intelligẽ-

fugiam) esse scientiam, & apud Platonem eo loco quo negas, Dialecticam, primã intelligi philosophiam, nõ rationem disserendi in partem vtranq; probabiliter: de qua in extremo libro quemadmodum loquatur Socrates, audisti. Veniamus igitur ad Thesaurum vocabularij sophistici: quem præter te nemo vnquam isto loco inueniet, quem tu indicasti. Librorum enim quatuor primorum sententiam tibi explicaui. Quinto autẽ deinceps libro ea partitur Aristoteles, quæ in omni ente insunt, ipsúmq; consequuntur. Sexto quomodo res quæq; definienda sit, docet, & quæ definitionem non habeant, quomodo explicanda: quę autem definitionem habeant, & quæ item non habeant, libro sequẽte exponit: essentię, quia verè propriéq; sit, veras afferri definitiones posse, accidẽtiũ quia verè nõ sint, nõ posse. Libro octauo quæ superioribus duobus proximis libris dixerat, ea repetit & declarat apertius. Nono de eo quod re ipsa est, & quod vi tãtũ ac facultate disserit: quoniã de vtroq; Ens dicatur: princépsq; ipsa causa quã sapiens inuestigat, actus sit quidã. Decimo autem libro quoniã Ideарũ authores αὐτοὲν inducebant, cuius hoc ipsum natura esset, quod esset vnum, non de quo vnũ, vt de Socrate diceretur: neq; id ens, sed vnũ appellabãt, de quo multis in Parmenide disserit Plato: idcirco Aristoteles num quæ talis natura esse possit, quæ aliud nihil sit quàm vnitas, inquirit.

Quod vt faciat commodius, vnius partitionem initio inducit, tum proprias quasdam notiones ponit, ad extremum quomodo accipiendum sit in rebus ijs quæ sentiuntur, docet. Vndecimo libro earum dubitationũ quas libro tertio proposuerat magnam partem dissoluit. Duodecimo demum de principe rerum omnium causa edisserit, quam maximè sapiẽs inuestigat, & in cuius cognitione acquiescit. Quid in omnibus ijs libris Rame est, quod ad sophistam non ad sapientiæ magistrum pertinere putes? aut si quid verò tale est, cur nõ profers, nõ refellis? Quæ, malũ, vecordia ista est, dicere Aristotelẽ vocabularij sophistici Thesaurũ aperire voluisse? ecquis philosophorũ omnium simplicem rerum veritatem magis amplexatus est, adamauit? ecquis vnq̃ sophistis est aduersatus infensius? Túne sophistam appellare audes, quem Plato ipse, cuius te discipulum esse vis, philosophum veritatis nominabat? cuius ingenij tam excellens vis, tantáq; in philosophia vbertas fuit, vt in Theologos, Medicos, Iureconsultos, in omnes deniq; omnium artium & scientiarũ scriptores, doctores, magistros redundarit? Túne nomen illud Aristotelis sanctissimum non dico violare sceleratissimè, sed appellando vsurpare sine aliqua religione ausus es, quod omnes ætates, omnes li-

maledicendi rabies? Volebas naturæ tuæ morem gerere, volebas experiri calumniando, maledicendo, conuitiando quantum valeres? Cur Aristotelem, ac non ex hac potius ætate aliquem elegisti tui ordinis scriptorem imprudentem, indisertum, similem tui, in quem tuum virus omne euomeres? an id eò fecisti, ne tibi ad summam impudentiam, improbitatem, impietatem reliqui quicquam faceres? Nihil augendi criminis dico, neque vero, si vellem, possem: verum quæ maior excogitari impudentia potest, quàm hominem Græcis nullis literis eruditum, latinis malè tinctum, philosophiæ, sicuti res indicat, ignarum, velle Aristotelem ea docere, quæ ipse nõ possit dicere se didicisse? Quæ maior dici improbitas potest, quàm omnia fingendo, ementiendo, deprauando, velle non modò de Aristotele crescere, sed illius in se quoq; gloriã transferre? Quæ tam detestanda impietas, quàm eum cui literati omnes debeant plurimũ, tu tantũ quantũ volueris, mortuũ isto modo lacerare, discerpere, cõcidere? Nõ progrediar in te accusando longius: neq; enim hoc mihi propositum fuit ab initio: respondere tibi pro Aristotele volui, respõdi. Nihil superest, nisi vt te rogem, primum, vt scriptũ hoc meum tam legas diligẽter quàm me legisse vides tuum, & si quam ex eo vtilitatem capere possis, ne negligas: tum verò ne quid odio tui me fecisse existimes, quin animo potius con-

tinendæ iuuẽtutis in ſtudio philoſophiæ vnde tu eam remouere ſtuduiſti.

FINIS.